

JÄRVAMAA ARENGUSTRATEEGIA **2035 +**

SISUKORD

ARENGUSTRATEEGIAST	3
Arengustrateegia määratlus	5
Arengustrateegia protsessi eesmärgid	7
Lahendust vajavad põhiprobleemid	8
Arengustrateegia koostamise protsess, juhtimisstruktuur ja seire	9
Uuendamise protsess	11
Arengustrateegia valdkonnad	14
Valdkondade kokkuvõte	16
Järvamaa väärtused	22
Järvamaa visioon	24
Strateegilised eesmärgid ja väljakutsed	25
Strateegiline kontekst	26
Üldine eesmärk	28
Arengustrateegia eesmärgid	29
Maakondlik koostöömudel	34
Maakondliku koostöö hetkeseis	36
Lisanduvad ootused maakondlikule koostöötasandile (SA Järvamaale)	38
SA Järvamaa hetkeseis ja tulevik	39
Lahendused	40
Maakondlik juhtimisstruktuur	41
Koostöömudeli eesmärgid:	43
MAAKONDLIK INNOVATSIOONISÜSTEEM	45
Taustsüsteem	46
Regionaalne innovatsioonisüsteem	50
Kesk-Eesti regionaalne innovatsioonisüsteem	51

A photograph of a person riding a bicycle through a field of white flowers at sunset. The person is wearing a red jacket and is seen from the side, pedaling. The bicycle is white with a black fender. The background is a soft, golden glow from the setting sun, with a blurred building in the distance. The image is framed by white, wavy graphic elements.

ARENGUSTRATEEGIAST

Järvamaa arengustrateegia on maakonna tähtsaim arengudokument, mille osalised lepivad kokku ühistes aluspõhimõtetes, väärtustes, maakonna tulekuvisionis, strateegilistes eesmärkides, koostöövormis ja tegevuskavas.

Maakondliku arengustrateegia koostamise ülesanne on seadusega määratud kohalikule omavalitsusele.

Järvamaal on maakondliku arengustrateegia koostamine delegeritud maakondlikule arendusorganisatsioonile (MARO) SA Järvamaa, kelle põhikirjaliseks ülesandeks on ühtlasi maakonna tasakaalustatud ja tervikliku arengu toetamine.

Maakondliku arengustrateegia raames kokkulepitud arengusuundumusi arvestavad ka riigiasutused regionaaltoetuste ja kohalike omavalitsuste investeeringutoetuste andmisel.

Maakondlikud arengustrateegia ülesanne on esitada maakonna arengu tervikvaade, suundumused ja teekaart muutusteks.

Vastavad seaduse punktid:

KOKS §61 lg 1 „Omavalitsusüksuste ülesanne on ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist.“

KOKS §373 lg 1 „Maakonnal peab olema arengustrateegia, mis on aluseks maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste ja koostööpartnerite poolt ühiselt maakonna arengu suunamisel, ühiselt tehtavate ja omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeeringute kavandamisel, investeeringuteks toetuse taotlemisel ning käesoleva seaduse § 61 lõikes 1 nimetatud kohaliku omavalitsuse üksustele antud ühiste ülesannete täitmisel.“

KOKS §373 lg 11 „Riigieelarvest kohaliku omavalitsuse üksustele juhtumipõhiste toetuste andmisel, riiklike investeeringute kavandamisel ja riigiasutuste osutatavate teenuste kättesaadavuse muutmisel maakonnas võetakse arvesse maakondlikus arengustrateegias kavandatud arengueesmärgid ja kajastatud tegevuskogumeid.“

RES § 50 lg 4 „Riigieelarvest antakse kohaliku omavalitsuse üksusele juhtumipõhist investeeringutoetust [tingimusel, et] toetatava investeeringuga panustatakse kohaliku omavalitsuse üksuse arengukava või maakondliku arengudokumendi investeeringuga seotud valdkondliku eesmärgi täitmisse.“

Arengustrateegia määratlus

Eesti kogemus on näidanud, et maakondlik arenguplaan võib kergesti muutuda deklaratiivseks üldsõnaliseks dokumendiks, mis võtab kokku selle osaliste (peamiselt omavalitsuste) juba plaanis olevad tööd ja eesmärgid, andes nendele rõhuasetuse (nõ strateegilisuse) ja tuues esile peamised maakondlikud suundumused.

Tulemuseks võib olla, et plaan ei suuda ellu kutsuda tegelikke muutusi, teekaarti nendeni jõudmiseks ega olulisi poliitilisi kokkuleppeid osaliste vahel. (vt. ka strateegilist konteksti allpool).

See tuleneb peamiselt järgmistest probleemidest:

Hõlmavuse (haarde) küsimus – käsitledes korruga kõiki valdkondi ja elukeskkonna probleeme, muutub kogu strateegia hetkega väga mahukaks ja laialivalgavaks, olles niiöelda regionaalne versioon Eesti 2035+ strateegiast ja selle valdkondlikest arengukavadest. Isegi ühisosad paisuvad väga suureks, sest suures plaanis tegelevad kõik omavalitsused sarnaste probleemidega.

Omaniku küsimus – isegi kui arengustrateegia käsitleb uusi ja täiendavaid ülesandeid omavalitsuste arengukavadele, puudub maakonna tasandil piisav strateegiline ja sisuline juhtimisvõimekus (vt ka allpool koostöömudel ja strateegilise konteksti analüüsi).

Rahandusministeeriumi poolne juhend arengustrateegiate uuendamiseks seab maakondadele ülesandeks kujundada KOV avalikele teenustele maakonnaülene võrgustikupõhine vaade ja vajadusel disainida sellest lähtuvalt kogu teenus ühtseks maakonnaüleseks teenusvõrgustikuks. See on kahtlemata vältimatu samm regionaalses arengus aga ainuüksi ühe teenuse analüüs ja arengusootused on oma mahult võrreldavad käesoleva arengustrateegia koostamise kogumahuga.

Lisaks soovitab juhend viia maakonna tasandi juhtimis- ja koordineerimissüsteem ühtse strateegilise juhtimise alla. See on jõukohane ja kindlasti vajalik samm kogu maakonna arengu kujundamisel.

Hõlmavuse ja omaniku küsimustes peituvate karide vältimiseks oleme kehtestanud arengustrateegia protsessile järgmised põhimõtted:

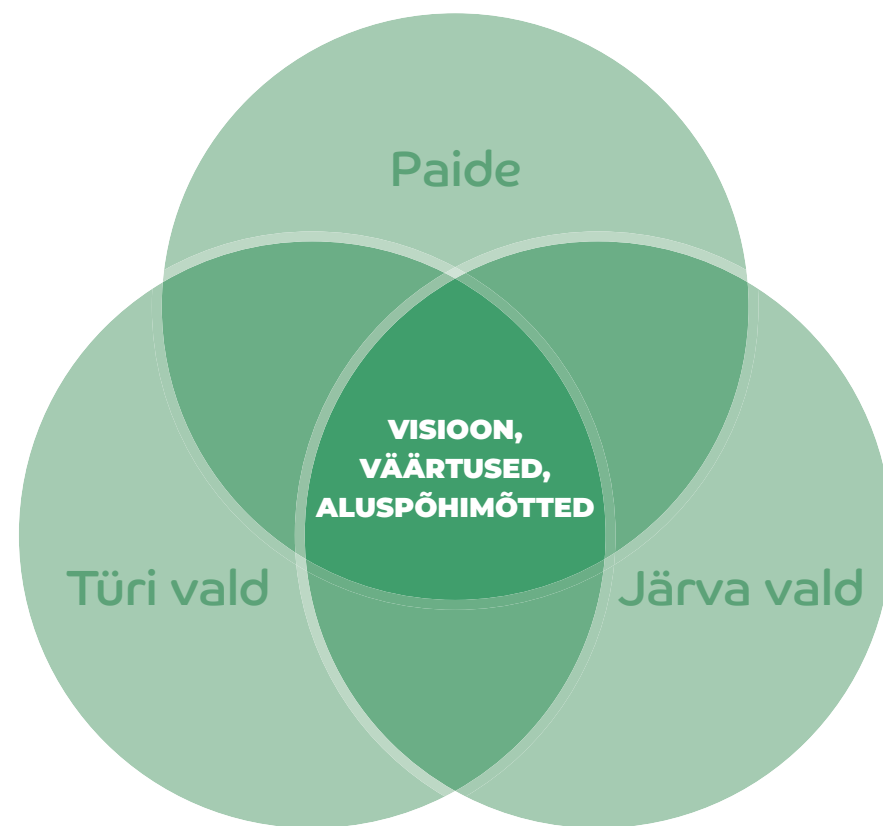
- 1. Fookus koostööl ja teadmuskoomel** – maakondlike muutuste elluviimise kindel eeldus on ühine teadmus sellest, mida, miks ja kuidas tuleb teha ning mil viisil me koos töötame ja ülesandeid jagame.

Sellest tulenevalt käsitleb Järvamaa arengustrateegia peamiselt maakondlikku teadmus- ja koostööloomet. Otseselt elukeskkonda ja avalikke teenuseid puudutavad eesmärgid asuvad valdkondlikes käsitlustes.

- 2. Omanikust lähtumine** – iga eesmärgi ja tegevuse puhul peab tegevusi elluviiv „omanik“ osalema nende sõnastamisel. Muudel käsitlustel on arengustrateegias sümboolne või intellektuaalne tähendus.

- 3. Uut väärtust ja koostööd loov** – arengustrateegia keskendub peamiselt osaliste ühisosast tulenevatele eesmärkidele ja tegevustele ning nende koostöös realiseerimisele.

- 4. Realistlikkus** – eesmärgid ja tegevused on teostatavad, tegevusi olgu pigem vähem kui palju.

Arengustrateegia protsessi eesmärgid

EESMÄRGID

Jagatud uue teadmuse loomine maakonna arenguküsimustes

Omanikutunne – kasvanud on omavalitsuste ja koostööpartnerite motivatsioon arengustrateegiat ellu viia ja maakondlikule tasandile panustada

Maakondliku tasandi koostöö on koondunud ühtse strateegilise juhtimise alla

Koostöövormid on korrastatud, ülesanded ja rollijaotus kokku lepitud, vajaduspõhiselt on loodud uusi koostöövorme ja koostööteenuseid

Maakonna identiteet on mõtestatud ja sõnastatud

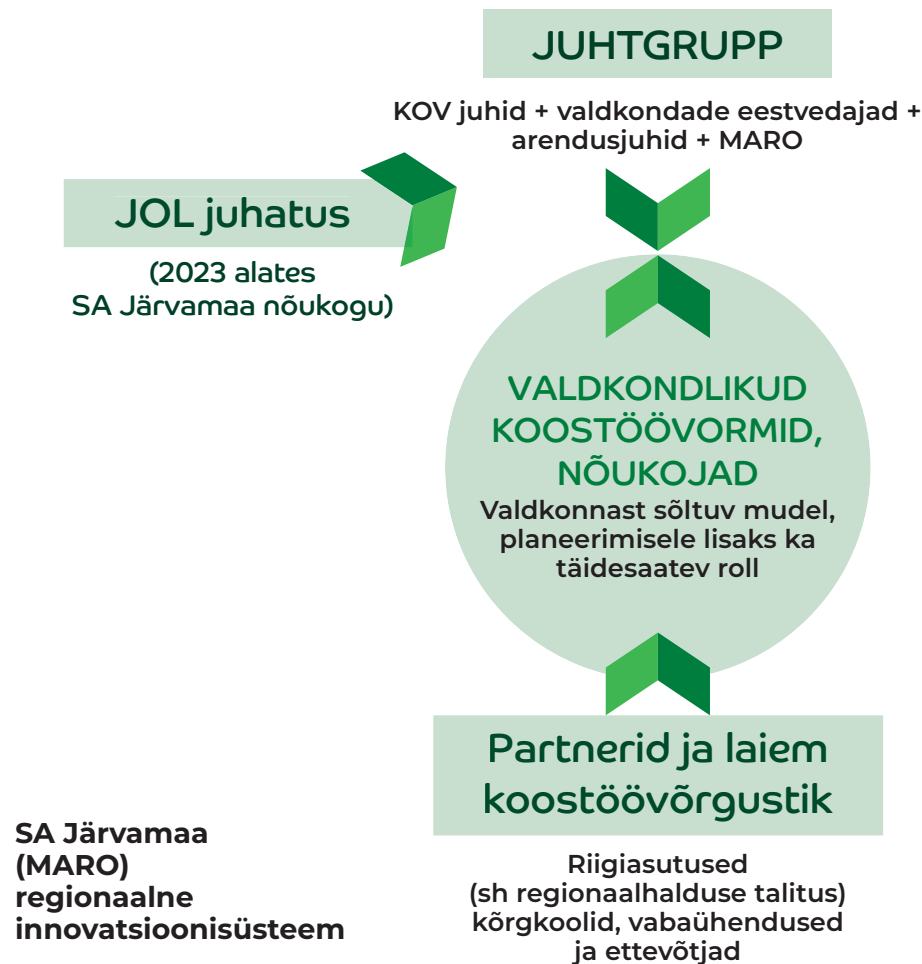
Lahendust vajavad põhiprobleemid

Suures plaanis peaks Järvamaa arengustrateegia lahendama kolme põhiprobleemi:

- Kohalike omavalitsuste kahanenud võimekust osutada kvaliteetseid avalikke teenuseid ja arendada elukeskkonda
- Ettevõtlusvaldkonnas langema hakanud tootlikkuse ja lisandväärtuse pakkumist
- Puudulikku teadmus- ja innovatsiooniloome võimekust

Arengustrateegia koostamise protsess, juhtimisstruktuur ja seire

Arengustrateegia uuendamise protsessiks kutsuti kokku arengustrateegia juhtorganisatsioon eesmärgiga säilitada mitteformaalne koostöö ka peale arengustrateegia koostamist selle elluviimiseks ja seireks.

Sellisel kujul on arengustrateegia koostajateks, elluviijateks ja seirajateks ühed ja samad inimesed ning tagatud on strateegiline järjepidevus ja arengutsükkel.

Arengustrateegia juhtimiseks tuleb koostada aastane arengutsükkel, mil valdkondlikud nõukogud ja juhtrühm järjepidevalt kohtuvad.

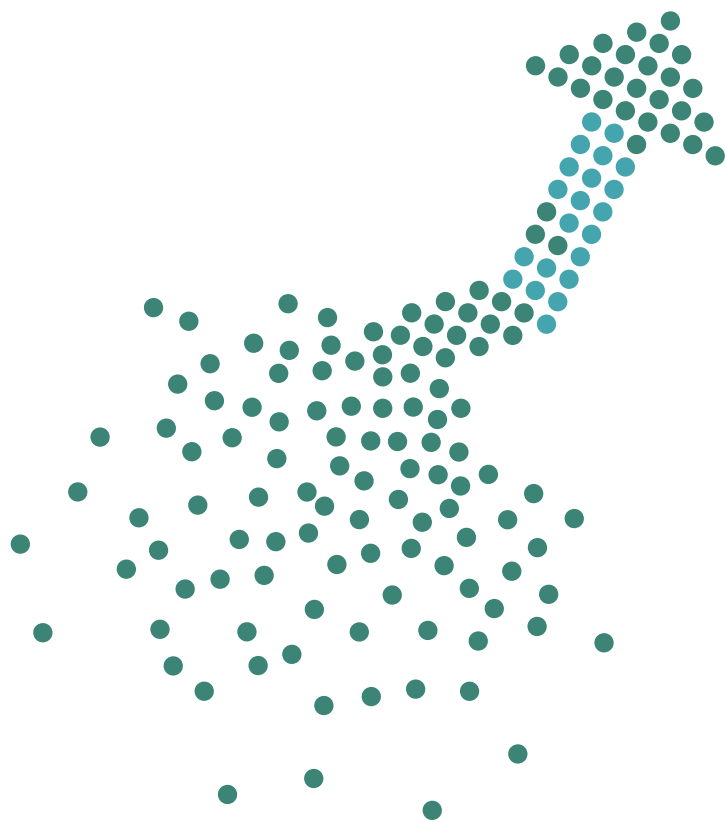

SA Järvamaa ülesandeks on kogu protsessi ja kõiki nõukodasid ning juhtgruppi nõustada, kokkusaamiste korraldamist toetada ja tervikpilti koos hoida. Lisaks dokumendi koostamine ja visuaalne kujundus. SA Järvamaa poolt juhib protsessi juhataja Ruth Arma, konsultantideks on Taive Saar ja Maiko Kesküla, kes on valdkondlike nõukodadele abiks ja aitavad juhtgrupi kokkusaamisi läbi viia. SA Järvamaa katab strateegia kokkusaamiste kulud (sh. kohvipausid ja ruumirent).

Juhtgrupp, kuhu kuuluvad Järvamaa Omavalitsuste Liidu juhatus ja valdkondlike nõukodade eestvedajad, käsitleb strateegiaüleseid teemasid ja otsustab peamised tulevikuvalikud. Juhtgrupp on ühtlasi strateegia omanik ja eestkõneleja.

Valdkondlikud nõukojad käsitlevad valdkondlike küsimusi ja teevad valdkonnapõhiseid tulevikuvalikuid. Nõukojad on avatud kõigile valdkonna huvilistele ja ekspertidele. Nõukoda võib olla ehitatud olemasolevale koostöövormile (nt Spordiliit, haridusjuhtide ühendus) kuid peaks olema avatud ka teistele huvilistele ja kutsuma kaasa mõtlema eksperte ja spetsialiste. Kindlasti peaksid olema kaasatud valdkonna eest vastutavad ametnikud ja allasutuste töötajad kohalikest omavalitsustest.

Uuendamise protsess

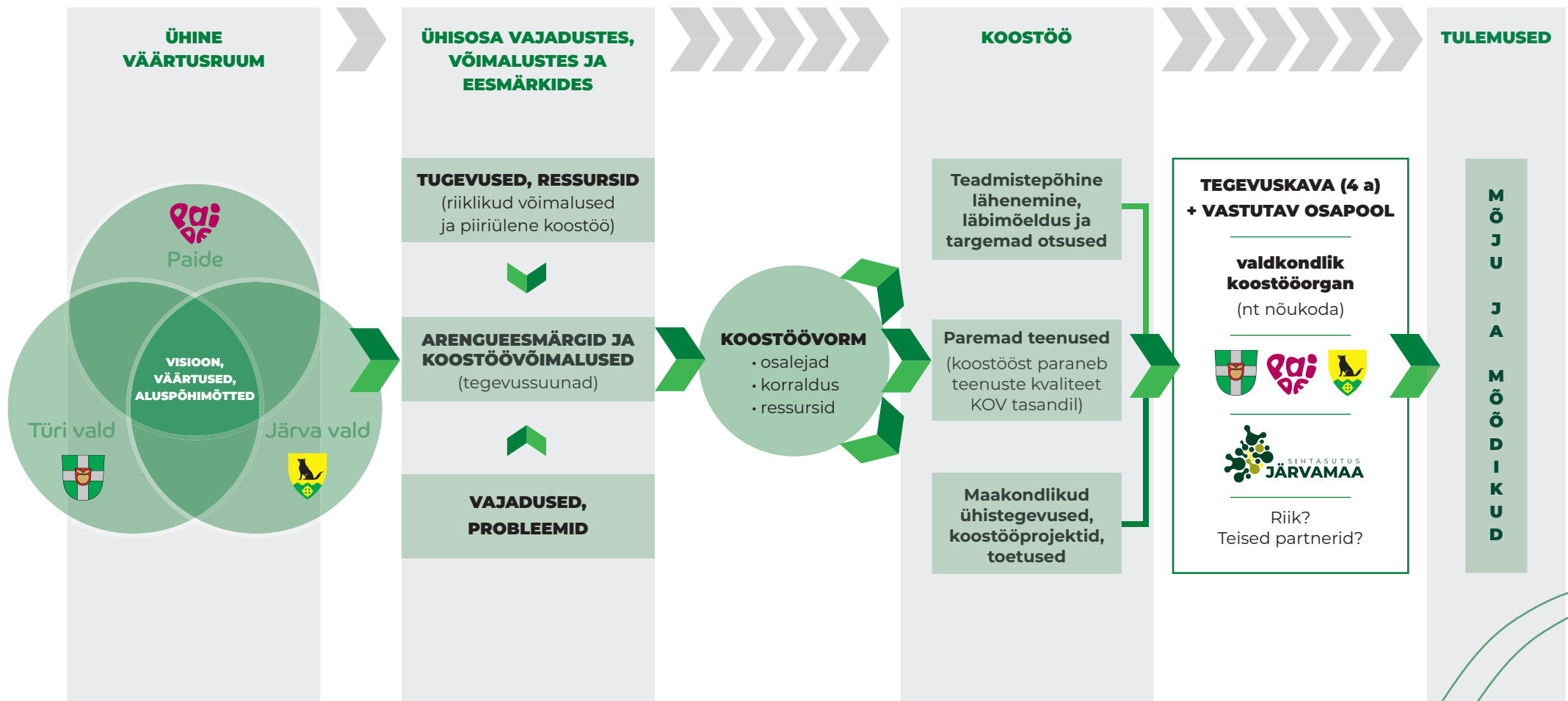
Lähtudes arengustrateegia määratlusest ja eesmärkidest on uuendamise protsess ise kirjapandud tulemusest veelgi olulisem. Just protsessis ehk osaliste kokkusaamistel ja mõtestamistegevuses toimub arengustrateegia uuendamise eesmärkide täitumine, tekib omanikutunne, koostöövaim ja uus teadmus. Seega on kriitilise tähtsusega strateegilise mõtestamisprotsessi edasine jätkumine ja inimestes kooskäimise harjutamine.

Uuendamise protsess toimus aastatel 2021– 2022. Juhtgrupi ja nõukodade kohtumised toimusid peamiselt 2022. aastal. Suurem sisuline töö arengustrateegia koostamisel tehti 2022. aasta oktoobrist detsembrini.

Kokku toimus neli suuremahulist juhtgrupi kohtumist ja 37 valdkondliku nõukoja kohtumist 12-s erinevas valdkonnas.

Nõukodadele ja juhtgrupile koostas sihtasutuse arengustrateegia konsultant detailsed lähteülesanded, lisaks korraldas sihtasutus enamike nõukodade kohtumised ja nende fassiliteerimise.

Arenustrateegias kasutatava maakondliku arengu planeerimise üldise loogika võtab kokku järgmine joonis:

1. **Olukorra kirjeldus** – kuidas läheb, millised on tugevused ja nõrkused, võimalused ja ohud? Milliseid andmeid on selle teada saamiseks vaja koguda ja kuidas analüüsida? Kui see on puudulik siis tuleks seada see eraldi eesmärgiks järgmisesse arengustrateegia perioodi. Millised on ühised vajadused ja probleemid, mida saaks koos lahendada?

2. **Väärtused ja aluspõhimõtted** – milles tuleks maakonna tasandil kokku leppida ja neist lähtuda? Suuresti saab siin sisendit riiklikest arengudokumentidest ja arengukavadest. Samas tasub küsida, milline on sellejuures Järvamaa eripära?

3. **Arengueesmärgid ja koostöövõimalused** – mis peaks järgmise kolme-nelja aasta jooksul valdkonnas muutuma ja kuidas selleni jõuda? Võimalikud lahendused ja koostöövõimalused nende elluviimiseks, üldised eesmärgid ja sihid.

4. **Koostöövorm** – kes ja kuidas maakonna tasandi koostööd teeb ja kelle vahel jaguneksid ülesanded? Millised on selleks ressursivajadused ja kellelt ressursid tuleb? Lahendused ja ettepanekud.

Koostöövormist ja arengueesmärkidest lähtuvalt tuleks mõelda, mida saab teha, et oleks tagatud:

- a) Tark lähenemine – kuidas toimub edasine andmete kogumine, analüüs ja tulemusnäitajate hindamine maakonna tasandil? Kes ja kuidas korraldab edasist strateegilist planeerimist?
- b) Paremad teenused – kuidas koostöö kaudu paranevad osapoolte teenused? Mida selleks tehakse?
- c) Toimivad ühistegevused – millised on konkreetsed maakonnaülesed ühisprojektid, investeringud ja tegevused?

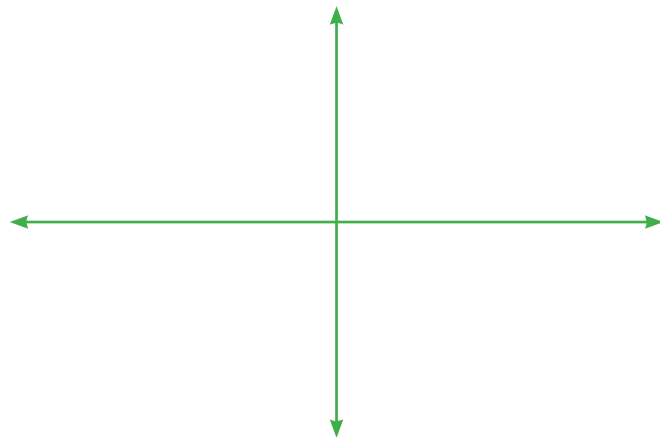
5. **Tulemusnäitajad** – milliste peamiste tulemusnäitajate kaudu on võimalik eesmärkide jõudmist hinnata?

6. **Tegevuskava 2022–2026** – tegevused koos vastutajatega ja ajaraamistikuga.

Arengustrateegia valdkonnad

Valdkondade jaotuses lähtuti omaniku põhimõttest – liiga suur ja üldine valdkond ei leia „omanikku“ või töögruppi, kes selle edendamise eest vastutaks. Liiga kitsas samuti mitte.

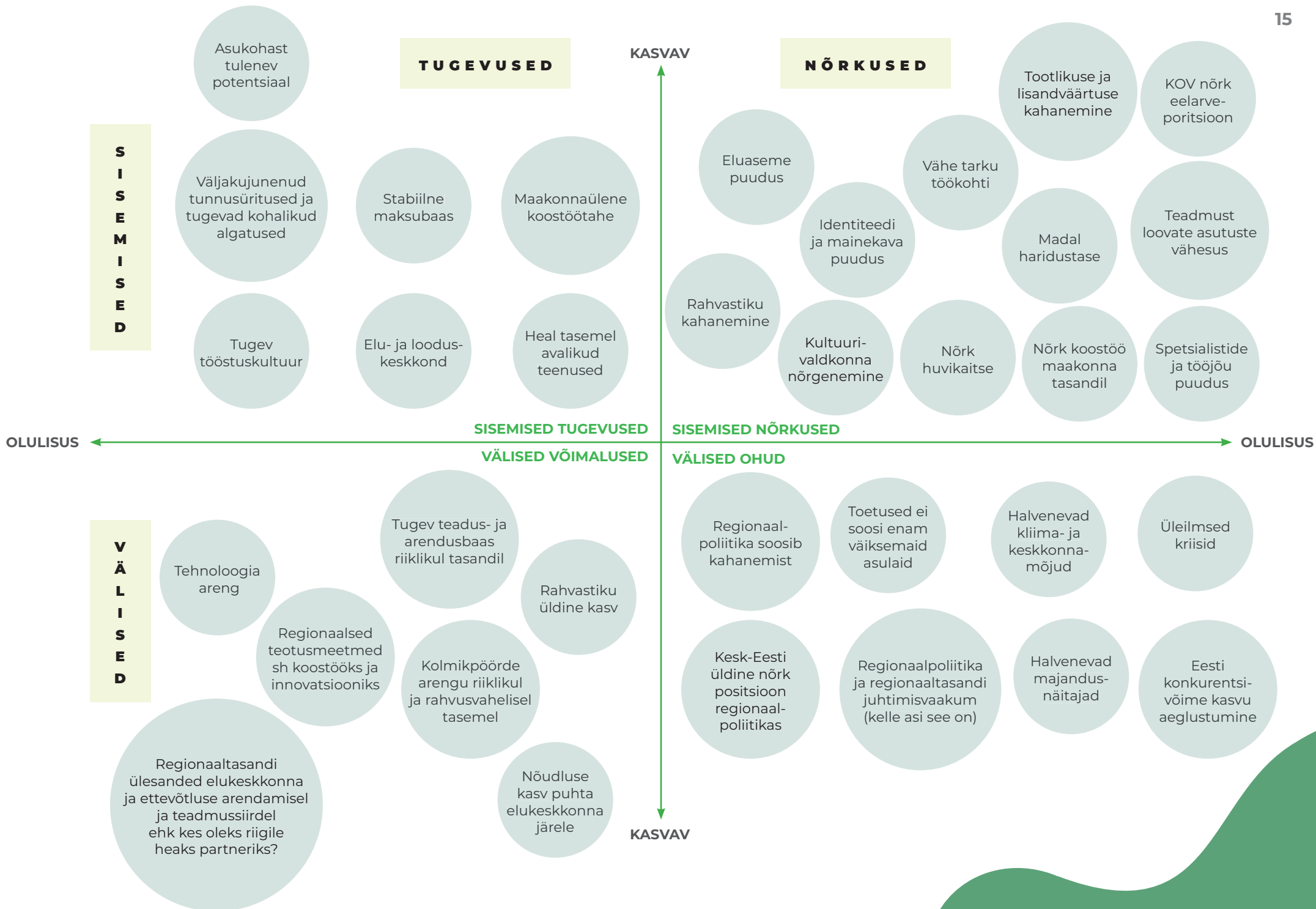
Kõige mõistlikum on kasutada üldlevinud jaotust peamiste eluvaldkondade järgi sarnaselt kohalike omavalitsuste tegevusvaldkondadega. Miinuseks on valdkonnaüleste ja valdkondade koostööd eeldavate teemade käsitlemise nõrkus. Kuid seda riski on võimalik valdkondi keskselt koordineerides ja fassiliteerides minimeerida. Veel halvem oleks kaotada side konkreetsete inimeste ja vastutajatega.

VALDKONNAD SAAB JAGADA KAHEL TELJEL NELJAKS:

- 1) **Toimiv või mittetoimiv koostöövorm**
- 2) **Omavalitsuse poolne panus valdkonda**

Sellest skeemist võib teha üpris palju erinevaid järeldusi. Näiteks, miks ühes või teises valdkonnas koostöö toimib ja kas KOVide panus erinevatesse valdkondadesse läheb kokku ka tegelike arenguvajadustega. Näiteks on väga suur probleem elamumajanduse olukord aga selles küsimuse lahendamiseks ei tehta koostööd ega panustata sellesse ka eraldiseisvalt. Siis võib küsida, et miks ei toimu koostööd panuse mõttes väga mahukates valdkondades nagu sotsiaal ja keskkond?

Valdkondade kokkuvõte

Kultuur:

● Koostöövorm ja osalised:

toimiv nõukoda omavalitsuste kultuuritöötajatest ja teistest kultuurikorraldajatest. Sihtasutuse palgal (MARO vahenditest) on osakoormusega kultuurnõukoja koordinaator (Eva Linno).

● Peamised teemad:

rahvakultuuri jätkusuutlikkus, kultuuriline mitmekesisus, KOV kultuuritöötajate töötasu.

● Olulisemad tegevused:

maakonnaülese kultuuripoliitilise vaate kujundamine, digipööre, keskkonnasõbralike sündmuste hea tava, ühine koolitus- ja arendussüsteem, kultuurisündmuste kvaliteet.

EVA LINNO
Kultuurnõukoja
koordinaator

Haridus:

● Koostöövorm:

koostöö põhineb haridusjuhtide ühendusel, valdkonna uuendamist vedasid eest ühenduse juht Katrin Puusepp ja sihtasutuse ettevõtliku kooli koordinaator Riina Hiob.

● Peamised teemad (vajadused):

õpetajate puudus, nüüdisaegse õpikäsitluse rakendamine, koolikultuuri kaasajastamine, omavaheline koostöö, haridusvõrk, elukestev õpe täiskasvanute seas.

● Olulisemad tegevused:

haridusnõukoja moodustamine, haridusleppe loomine, mitteformaalsete õpi- ja arengukeskkondade kujundamine, õpetajate arengu- ja koostööprogramm, haridusvaldkonna palgalise koordinaatori ellukutsumine.

KATRIN PUUSEPP,
ühenduse eestvedaja,
Türi Ühisgümnaasiumi
direktor

RIINA HIOB,
ettevõtliku kooli
koordinaator ja võimalik
haridusuuendaja,
SA Järvamaa

Noorsootöö

● Koostöövorm ja osalised:

koordineerib vabatahtlikus korras loodud noorsootöö nõukoda, uuendamist juhtis juhatuse liige Sulo Särkinen.

● Peamised teemad (vajadused):

puudub ennetustöö programmide rahastus, kvalifitseeritud spetsialistide puudus, ebaühtlane teenuste kättesaadavus (16+ vanuses), noorte ettevõtlikkuse vähene toetamine, noorsootöötajate motivatsioon.

● Olulisemad tegevused:

noorte esinduste jõustamine, noorsootöö nõukoja jõustamine omavalitsuste poolt, digitaalse tööriistakasti ja keskkonna loomine, sihtgrupi uuringud, võrgustikega koostöö arendamine.

SULO SÄRKINEN,
Järvamaa noorsootöö
nõukoja juhataja

Tervisedendus

● Koostöövorm:

MARO ülesandena moodustatud kohustuslik tervisenõukogu, koordineerib osakoormusega sihtasutuse rahvatervise koordinaator Helje Mets.

NB! Tervisedenduses valminud 2023. aastal „Järva maakonna tervise ja heaolu strateegia“

● Peamised teemad (vajadused):

laste ja noorte vaimse tervise probleemide ennetamine.

● Olulisemad tegevused:

vanemahariduse programmi loomine, eesmärgipärase ennetustegevuse rakendamine haridusasutuses, huvihariduse/tegevuse KOV piire ületava süsteemi arendamine ja rakendamine, toetatud (tugi)spetsialistide baasi loomine ja rakendamine, “Varajase märkamise” praktikad.

HELJE METS
Rahvatervise ja turvalisuse
koordinaator

Turvalisus

● Koostöövorm ja osalised:

MARO ülesandena moodustatud kohustuslik turvalisuse nõukogu, koordineerib osakoormusega sihtasutuse turvalisuse koordinaator Helje Mets.

● Peamised teemad (vajadused):

turvalisus kogukondades ja avalikus ruumis, ennetusprogrammid, kogukondade kaasamine, ohutu elukeskkonna teemad.

● Olulisemad tegevused:

turvalisuse nõukoja tegevuse käivitamine, hädaolukordadeks valmisoleku koolitus, kohtumised külades ja kogukondades.

HELJE METS
Rahvatervise
ja turvalisuse
koordinaator

KULNO KLEIN,
Järvamaa turvalisuse
nõukogu juht

PIRET MAARING,
Järvamaa spordiliidu
tegevjuht

Sport

● Koostöövorm:

koordineerib ja koostööd korraldab MTÜ Järvamaa Spordiliit, tegevjuht Piret Maaring.

● Peamised teemad (vajadused):

ühtne infoväli ja kalender, parem kommunikatsioon eri osapoolte vahel, liikumis- ja sporditaristud avalikus ruumis, treeningutel ja huviringide töös osalemist toetav transpordisüsteem, spordi suurem väärtustamine KOVides, uute maakonnaülest projektide algatamine ja ellu viimine.

● Olulisemad tegevused:

spordi nõukoja ja ühtse inforuumi loomine, ühisinvesteeringud taristusse, transpordi küsimus koostöös KOVidega.

Turism

● Koostöövorm:

turismiasjaliste nõukoda koordineerib sihtasutuse turismivõrgustiku koordinaator Elo Öösalu, NB! Turismi valdkonnas on koostatud eraldi valdkondlik strateegiline tegevuskava 2021 aastal.

● Peamised teemad (vajadused):

mitmekesisemad turismiteenused, rohkem ja mitmekesisemaid ööbimisvõimalusi, teenuste kvaliteedi pidev areng, erivajadustega inimeste ligipääsetavuse parandamine, tihedam omavaheline koostöö, ühisturundus, taristu arenduste ja muudatustega kaasnevate võimaluste ära kasutamine, turismiobjektide füüsiline ja digitaalne nähtavus sh viidastamine, koostöö reisikorraldajatega eestis ja välisriikides.

● Olulisemad tegevused:

koostööprojektid, turismitoodete ja teenuste kvaliteedi tõstmine, teavitussüsteem, kvaliteedimärgiste arendamine, *Green destination* arendamine.

ELO ÖÖSALU,
Turismi koostöövõrgustiku
koordinaator

Ettevõtlus ja majandus

● Koostöövorm:

põhineb sihtasutuse ettevõtlusvaldkonna töötajatel, püsiv koostöövorm puudub.

● Peamised teemad (vajadused):

tööstusvaldkonna tootlikkuse ja lisandväärtuse pakkumise langus, tarkade töökohtade vähesus, teadus- ja innovatsioonimahukate ettevõtete vähesus, ettevõtjate motivatsioon maa- ja metsandlikus arendustegevuses osaleda, tööjõu puudus.

● Olulisemad tegevused:

ettevõtlusvaldkonna nõukoja tegevuse käivitamine, tööstusvaldkonna kolmikpööre, praktikabaaside võimestamine, innovatsiooni- ja inkubatsiooniprogrammide käivitamine, tugiteenuste väljatöötamine.

MAIMU KELDER,
ettevõtluskeskkonna
arendusjuht

Kodanikuühendused

● Koostöövorm:

vabaühenduste nõukoda, koordineerib sihtasutuse vabaühenduste konsultant Maile Kesküla

● Peamised teemad (vajadused):

vabaühenduste eestvedajate vähesus, noorte osalus vabaühenduste tegevuses ja vabatahtlikus töös on madal, KOVides ei kaasata ega võimestata kogukondi süsteemselt ja igapäevaselt, Järvamaa vabaühenduste huvikaitsevõimekus on teiste maakondadega võrreldes madal, vabaühenduste tegevuskeskkond ei toeta nende jätkusuutlikkust.

● Olulisemad tegevused:

vabaühenduste nõukoja võimestamine, vabaühendustele suunatud nõustamised, arenguprogrammid ja ühisüritused, koosloomeprogramm igas omavalitsuses, KOVidele kaasamise ja vabaühenduste toetusvõimekuse suurendamine, kogukonnapraktika noortele, kogukonnateenuste ja kogukonna toel toimivate teenuste arendamine ühingute ja aktiivsete kogukonnaliikmete baasil (KOV-id), kaasav eelarve.

MAILE KESKÜLA,
vabaühenduste konsultant

Sotsiaalvaldkond

● Koostöövorm:

koostöövorm ja koordineerimine puudub, arengustrateegia uuendamise raames kokkukutsutud nõukoja tulemused sõnastab vabatahtlik osaline Pipi-Liis Siemann.

● Peamised teemad (vajadused):

sotsiaalvaldkonna töötajate väärtustamine (sh madal palgataase) ja neile vajaliku arengukeskkonna tagamine, sotsiaalvaldkonna teenuste maakonnaülese tervikvaate ja võrgustikupõhine lähenemine.

● Olulisemad tegevused:

2023. aastaks lepitakse arengukava kehtestamisega kokku valdkondlike ühistevõimude eestvedajad ning ühisarutelude toimumine, korraliste kohtumiste kokkuleppimine, analüüsitakse vajadust valdkondliku koordinaatori järele, õppekäigud, koolitused, pilootprojektid.

PIPI-LIIS SIEMANN,
nõukoja juht,
Koeru Hooldekeskus

Keskkond

● Koostöövorm:

koostöövorm ja koordineerimine puudub, arengustrateegia uuendamise raames kokkukutsutud nõukoja tulemused sõnastab vabatahtlik osaline Rainer Eidemiller.

● Peamised teemad (vajadused):

madal suutlikkus roheleppest (rohepöördest) tulenevaid eesmärke koordineeritult valdkondade üleselt ellu viia, keskkonnasõbralike käitumisharjumuste visa juurdumine, madal võimekus rakendada kestlikkust tõstvaid tehnoloogiaid ja digilahendusi, omavalitsuste keskne roll roheleppe (pöörde) elluviimisel rohujuure tasandil.

● Olulisemad tegevused:

ringmajandus, ruumiplaneerimine, kliimakava, *zero waste*, roheametniku kaasamine, keskse roheteadmusevõrgustiku kujundamine ja teiste maakondade võrgustikega liitumine. Kolm põhivaldkonda: kliimakriis, loodusressursside nappus ja mitmekesisuse vähenemine, ringmajandus.

Tervishoid

● Koostöövorm:

osaliselt koordineerib Järvamaa Haigla.

KÕLVAR MAND,
Järvamaa Haigla juhataja

Elamumajandus

● Koostöövorm:

koordineerimine puudub (arengustrateegia raames kokkukutsutud nõukoda).

Ühendused

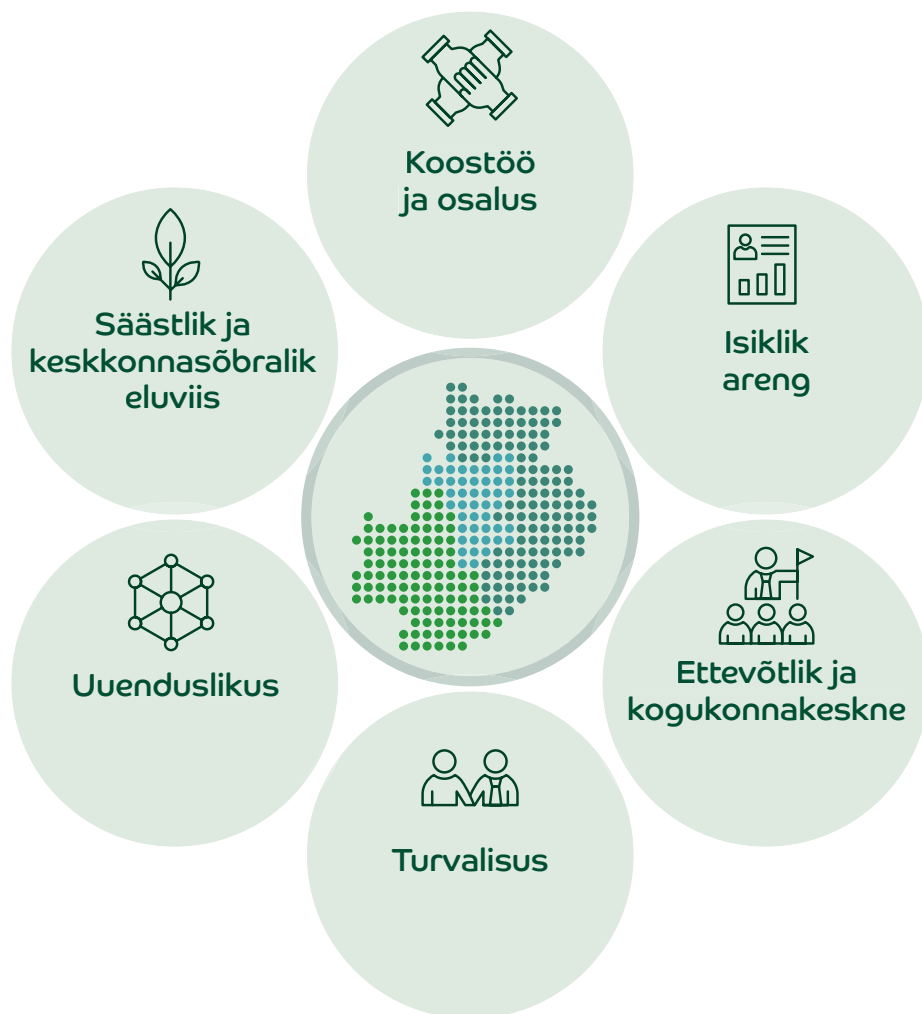
● Koostöövorm:

osaliselt koordineerib JÜTK.

URMAS KUPP,
JÜTK juhataja

Järvamaa Väärtused

Koostöö ja osalus

Koostööl ja osalusel põhineb kogu maakonna arengustrateegia kontseptsioon. See tähendab, et kõikides valdkondades ja tegevuskihtides otsitakse võimalusi koostööks ning ollakse valmis eraldama selleks vajalikku aega, raha ja vahendeid.

Koostöine tegutsemine eeldab ka võimekust ja oskusi koostööks. Seejuures arvestatakse otsuste tegemisel osaluspõhimõtetega ja juhitakse muutusi läbi kaasava ja osalusvõimalusi loova keskkonna kujundamise. Osaluskuultuuri tõstmiseks on vaja teadlikku tegutsemist.

Uuenduslikke strateegiaid kujundades vajab kohalik omavalitsus elanike tuge ja abi, mille eelduseks on elanike soov ja motiveeritus oma teadmisi jagada. Seda teadmiste rikkust tuleb hinnata ning elanikud peavad tajuma, et nende teadmisi mitte üksnes ei väärtustata, vaid nendega elukeskkonna ümberkujundamises ka arvestatakse. Ametnikud ei saa kodanikke koostööle kohustada, vaid pigem soodustada ühisarutelusid nii kohaliku omavalitsuste kui elanike võimaluste ja piirangute osas, sõltumata sellest, kellelt tuleb algatus.

Isiklik areng

See tähendab pidevat enesetäiendamist ja elukestvas õppes osalemist sh isiksuslikule arengule pühendumist. Kuid see tähendab ka töökeskkondade ja tööprotsesside disainimist selliselt, et need võimaldavad pidevat õppimist ja õppes olekut. Lisaks toetavat ja üksteise arengusse panustavat suhtluskultuuri avatud tagasiside ja toetavate hoiakutega. Isiklikku arengut toetav töö- ja elukeskkond on olulisemaks eelduseks tarkade töökohatade loomiseks ja inimeste piirkonda meelitamiseks. Oluline on seejuures kujundada ennastjuhtiva õppija hoiakuid ja õppimisvõimalusi.

Ettevõtlik ja kogukonnakeskne

Ettevõtlikkus kui inimese tegutsemisvõime ja -tahe. See põhineb loomingulisusel, uuendusmeelsusel ja riskivalmidusel, samuti oskusel ära tunda ja realiseerida võimalusi.

Ettevõtlik inimene oskab probleemi ära tunda, leida sellele lahendusi ja neid ka teostada.

Kogukonnakeskselt lahendatud probleemid on kestlikud ja arvestavad kogukondade eripärade ning vajadustega. Teenuste kujundamisel tuleb lähtuda kogukondade võimestamisest, vaid nii on võimalikud kestlikud lahendused (eriti väiksemates piirkondades). Kogukondlik kuuluvustunne ja usaldus on eelduseks kohaliku elukeskkonna arendamisel vajalikust motivatsioonist. Läbi avatud ja paindliku valitsemise on võimalik luua ettevõtlu-sele ja kogukonnale oluline partnerluse kohaliku elu arendamisel.

Uuenduslikkus

Tegevuste kavandamisel osatakse ja suudetakse olukorda hinnata, andmeid koguda ja neid analüüsida. Tulemusi mõõdetakse ja hinnatakse. Teadmuse suurendamiseks kaasatakse eksperte ja partnereid kaugemalt. Otsuste tegemisel hinnatakse ja kasutatakse teadmispõhist argumentatsiooni. Järvamaal tegutsevad organisatsioonid on ühendatud võimalikult paljudesse teadmusvõrgustikesse.

Säästlik ja keskkonnasõbralik eluviis

Ümbritseva looduskeskkonna säästmine ja kestlikud eluviisid on muutunud Järvamaa inimeste ja organisatsioonide igapäevaste harjumuste kujundajateks. Rohелеpe pole üksnes organisatsioonide vaid iga inimese pühendumine elurikkuse säilimisele ja keskkonna hoidmisele.

Turvalisus

Turvalisus on päevakorras avalikus ruumis, haridusasutustes, mitmetes kodudes ja kollektiivides. Turvalisus on inimese ja ühiskonna toimimise üks alusväärtustest. Selle puudumisel kannatab kogu inimese areng. Meil tuleb taas pöörata rohkem tähelepanu turvalise elukeskkonna aspektidele ja lahendada mitmeid turvalisusega seotud väljakutseid.

Järvamaa visioon

Järvamaa on ärksate eestimaalaste elu – ja kohtumisaik, kus läbi koostöö saavutatakse edu ja ollakse teejuhiks teistele

Visiooni seletus

Visiooni ülesandeks on anda maakonna kaugeim ja kõige olulisem (eristuv) siht, kuhu poole püüelda.

Järvamaa on Eesti südamaa ja juba geograafiliselt paljude eestimaalaste teekonnal. Soovime, et see teekond kujuneks ka tähendusrikkaks **kohtumisaigaks** ja sealt edasi juba elupaigaks. Ootame siia **ärksaid eestimaalasi**, kellele läheb korda kogukond ja kes kannavad ettevõtlikku vaimu. **Kohtumisaiga** kujundamisel lähtume külalislahkest, keskkonnasõbralikust ja loovast keskkonnast kuhu on ikka ja jälle soov tagasi tulla.

Üksnes läbi jagatud teadmuse, usaldusliku ja toetava õhustiku on võimalik luua püsiv ja tulemuslik koostöö. Meie innovatsioon seisnebki koostöö ja selleks vajalike tingimuste kujundamises. Soovime selles osas olla kasulikuks teejuhiks teistele.

STRATEEGILISED
EESMÄRGID
JA VÄLJAKUTSED

Strateegiline kontekst

● Järvamaa sise- ja väliskeskonna tingimused on viimasel neljal aastal pigem halvenenud.

Majandus – Järvamaa majanduse alustalaks olev tööstuse maht on üldiselt küll kasvanud kuid tootlikkus ja lisandväärtuse kasvamine on võrreldes palkade kasvuga jäänud paigale ja kahandanud sellega oluliselt ettevõtete konkurentsivõimelisust. Eriti raskeks kujunevad lähiaastad nendele ettevõtetele, kes pole süsteemselt tehnoloogiasse ja arendustegevustesse panustanud. Keeruline seis on ka Järvamaa ühe peamise tööstusharu – puidusektori jaoks. Kui eelmiste kriiside ajal oli just tööstusvaldkond stabiilsuse loojaks siis eelseisvatel aastatel võib just tööstusettevõtete kehv positsioon mõjutada kogu maakonna arengut ja jätkusuutlikkust negatiivselt. Tarkadest töökohtadest on endiselt suur puudus ja teadus- ning innovatsioonitegevus kesine. Ettevõtete arengut piirab ka terav spetsialistide ja laiemalt tööjõu puudus.

Elukeskkonna puhul märgitakse peamiseks takistuseks **elamis- pindade vähesust**. Turutõrge kinnisvaraturul ja inimeste võimekus oma kinnisvarasse piisavalt investeerida, on viinud elamufondi kriitilisele piirile. Kiratseb nii üüriturg (nõudlus selgelt suurem kui pakkumine) kui ka müügis olevate elamispindade kvaliteet.

Kohalikud omavalitsused – on territoriaalse haldusreformi muutustega kohanenud ja teinud vastavad muudatused teenuste kujundamiseks. Hästi on toime tulnud Järva vald, kes pidi teenusvõrgustiku ümber kujundama väga suurel territooriumil samal ajal mitut keskust üleval pidades. Kõige halvemaks „üllatuseks“ on kujunenud aga omavalitsuste drastiliselt langev eelarvepositsioon alates 2021. aastast. Seoses kiire inflatsiooni ja energiahindade tõusuga on omavalitsuste investeerimisvõimekus kahanenud minimaalsele tasemele. Paljudes valdkondades on jäänud arendustegevus seisma ja raske on leida sobivat tööjõudu. Selle kõige juures on jäänud oma teenustes rajasõltuvusse ja suuremaid struktuurseid muudatusi ei soovita poliitilistel põhjustel teha.

Teenuste tervikliku läbimõtestamise ja ümberkujundamise abi on omavalitsustel hädasti tarvis. Tänapäevaks tegelevad omavalitsused peamiselt probleemide lahendamise jões hädavaevu täita kõiki seadusest tulenevaid ülesandeid. Teenuste terviklik juhtimine, arendamine ja vajadusel ümbermõtestamine (teenuse disain) on jäänud tahaplaanile. Rääkimata võimekusest mõjutada valdkondi, mis otseselt omavalitsuste ülesannete hulgast väljajäävad kuid elukeskkonna arendamisel on hädavajalikud: elamumajandus, ettevõtlus, kodanikuühiskond, rohelepe, teadus- ja innovatsioonitegevused, teadmussiire, uute tehnoloogiate ja digilahenduste kasutuselevõtt.

Rahvastik – viimased aastad on rahvastiku vähenemine Järvamaal oluliselt pidurdunud, kuid selle põhjuseks võib olla nii koroonakriis kui ka Ukraina sõda. Ehk siis edasine kiire kahenemine ei pruugi olla välistatud, eelkõige majandusest tulenevatest tingimustest. Samas on valminud neljarealine kiirtee viinud maakonna pealinna „kuldse ringi“ servale ja see võib omakorda suurendada nende inimeste hulka, kes otsivad Tallinnale sobivamat elukeskkonda. Endiselt oleme oma tervise, hariduse ja sotsiaalsete näitajate poolest maakondade lõikes kehvas otsas.

Koostöö ja regionaalpoliitika – pärast maavalitsuste kadumist on maakondlik koostöö ja esindatus jäetud Eestis omavalitsuste maakondlike katusorganisatsioonide kanda. Omavalitsuste liitude kõrval on aastakümneid tegutsenud ka maakondlikud arenduskeskused, kes on peamiselt täitnud väljastpoolt (riigiasutustelt) tulevaid maakonnatasandi ülesandeid (nt alustavate ettevõtete ja vabaühenduste nõustamine) ja regionaalarengu projekte. Järvamaa on erinevalt enamikest maakondadest valinud enda maakondlikuks arendusorganisatsiooniks SA Järvamaa. Maavalitsuste likvideerimise järel on kohalikele omavalitsustele lisandunud mõned kohustuslikud maakonnatasandi koostööülesanded: maakonna arengukava koostamine, terviseedendus, turvalisusnõukogud ja ettevõtluse arendamine.

Maakondadest vaatab seega vastu üsna kirju pilt - mõnes maakonnas on tehtud valik ja paigutatud kogu ressursid omavalitsuste liitu või arenduskeskusesse, mõnel pool eksisteerivad võrdse suurusega organisatsioonid. Omanikeks on mõlemil juhul ikkagi kohalikud omavalitsused (arenduskeskused enamasti läbi liidu).

Riigiasutused kujundavad oma regioonide põhists töökorraldust oma asutusesisesel parimal teenuspraktika järgi. Selle järgi oleme Eesti maakondadest kõige enamate riigiasutuste regionaalsete struktuuride vahel jagunev maakond.

Maakondlik ja regionaalne koostöö on nii riigiasutustele kui ka kohalikele omavalitsustele teisejärguline ülesanne. Kõigepealt vaadatakse, et enda ülesanded ja vajadused oleksid täidetud, seejärel tegeletakse suuremate teemadega. See on viinud palude maakondade regionaalse juhtimise vaakumisse.

- **SELLEST TULENEBKI ARENGUSTRATEEGIA PÕHIPROBLEEM JA VÕIMALIK NÕRKUS: VABATAHTLIKUL KOOSTÖÖL JA PEAMISELT RIIGI POOLSEL RAHASTUSEL PÕHINEV KOOSTÖÖVORM EI LOO PIISAVAT STIIMULIT PANUSTAMISEKS – OMANIKUTUNNE JÄÄB NÕRGAKS.**

Teisalt on riik selgelt otsimas paremaid väljundeid oma eesmärkide (Eesti 2035+ strateegiast tulenevaid) saavutamiseks kohalikul tasandil. Paljudes valdkondades nähakse just regionaaltasandi koostöös võimalust muutuste ellukutsumiseks rohujuure tasandil. On selleks siis rohelepe, digipööre, teadmussiire või inimeste tervis ja heaolu. See annab eelise nendele maakondadele, kellel on tugev ja toimiv maakondlik arendusüksus.

Lisaks oma maakonna tasandile lisandumas märkimisväärsed regionaaltoetused ettevõtluse, elukeskkonna ja avalike teenuste arendamiseks. Nende oskuslik ja nutikas kasutamine kombineerituna maakonna võimaluste ja koostöövormiga võib oluliselt parandada Järvamaa väljavaateid elukeskkonna arenguks. Toetusmeetmete kasutamine eeldab omakorda tugeva maakondliku arendusüksuse eksisteerimist.

Üldine eesmärk

Järvamaa arengustrateegia osaliste üldiseks strateegiliseks eesmärgiks on tõsta siinsete elanike heaolu ja üldist atraktiivsust elamis- ja ettevõtluskeskkonnana. Lähtuvalt Eesti riigi pikaajalistest strateegiatest (Eesti 2035), valdkondlikest arengukavadest, maakonna visioonist ja väärtustest.

Elu - ja ettevõtluskeskkonna üldised mõõdikud

- ● ● ● ● avalike teenuste kvaliteet
- ● ● ● ● elanike arv (sh kohortsündmuskordaja?)
- ● ● ● ● haridustase
- ● ● ● ● keskmine mediaanpalk
- ● ● ● ● SKP elaniku kohta
- ● ● ● ● tootlikkuse näitajad

Arengustrateegia eesmärgid

Üldise eesmärgi täitmiseks seavad arengustrateegia **osalised ühised** strateegilised **valdkonnaülesed** eesmärgid ja sihid, mida maakonna tasandil koos ellu viija ja millest lähtuda oma tegevustes. Teisisõnu need eesmärgid on suunatud arengustrateegia osaliste ühis-tegevusele ja on valdkondade ülesed. Nende eesmärkide täitmine loob enim väärtust ja aitab maakonna arengule kõige rohkem kaasa.

Järvamaa arengustrateegia strateegilisi eesmärke iseloomustab:

- ● ● ● omavalitsuste ja valdkondade ülesus
- ● ● ● realistlikkus ja saavutatavus
- ● ● ● uute väärtuste (muutuste) ja tegevuste loomine

Arengustrateegia seab maakonna visiooni ja tasakaalustatud arengu täitmiseks kolm peamist eesmärki:

Eesmärk nr 1:

MAAKONNA TASAKAALUSTATUD ARENGUT LOOB TOIMIV JA TERVIKLIK KOOSTÖÖ- NING INNOVATSIOONISÜSTEEM

Sellise eesmärgi püstitamisega seavad Järvamaa arengustrateegia osalised keskele kohale jagatud teadmuse ja innovatsiooniprotsesside arendamise kui eelduse õppiva maakonnana uudsete lahenduste kasutuselevõtuks.

Ühiste õpi- ja innovatsioonikogukondade või rakukeste teke on laiemaks eelduseks kestlike muutuste tekkimiseks kõikides eluvaldkondades ja temaatikates.

Eesmärgi täitmiseks ühinevad esmalt arengustrateegia osalised ise ühiseks õppivaks teadmusrõrgustikuks, mis loob eeldused koostöösuhete tekkimiseks ja seeläbi ka uudsete lahenduste loomiseks. Teiseks peab selline koostöövõrgustik olema avatud ja tugeva osaluskultuuriga, et teadmusrõrgustike kihtides ühineksid ka kohalikud elanikud, kogukonnad ja ettevõtjad. Nende usaldus ja osalemine arenguprotsessides on aluseks tulevikuteenuste disainimisel ja rakendamisel. Innovatsioonisüsteemi terviklikus tähendab, et arvestatakse kõikide innovatsiooniprotsessi osadega ja väärtustatakse nii ühist õppimist ja uute teadmiste loomist kui ka uute teenuste disaini ja loomeprotsessi ning rakendusfaasi ja täiustamist. Täpsem innovatsioonimudel on kirjeldatud koostöövormi peatükis.

Maakonna terviklik koostöö- ja innovatsioonisüsteem loob ühise teadmusrõrgustiku kõikidele maakonna arendusüksustele ja arendustegevustega tegelevatele spetsialistidele.

Tegevussuunad ja tegevused:

- ARENDADA MAAKONNA TASANDI JUHTIMISVÕIMEKUST KOLME OMAVALITSUSE ÜHISTES HUVIDES:
 - **juhtimis- ja arendusstruktuuri määratlemine** – sh valdkondlikud koostöövormid ja nende jõustamine, kõikide KOV tasandite sidumine (kohustuslikuks) koostöök;
 - **tegevmeeskonna ja arendusüksuse loomine** ning selleks vajalike ressursside panustamine;
 - **kaasamis- ja osalusformaatide arendamine** nelja sektori (nn Quadruple Helix mudel) koostöök;
 - **mainekava ja identiteedi** kirjelduste loomine ühise väärtusruumi ja kultuuri-ruumi kujundamiseks.
- LUUA KESK-EESTI KOOSTÖÖ- JA INNOVATSIOONISÜSTEEM:
 - **kontseptsiooni väljatöötamine** ja rakendumiseks vajalike stiimulite leidmine;
 - **koostöö loomine** süsteemi osaliste vahel sh koordineerimine, koostöökokkulepped ja motivatsioon (nt. koodikool innovatsioonisüsteemi osalisena);
 - **innovatsiooniprogrammide** („teekondade“ „torude“) loomine nii avalikule kui erasektorile ning eelkõige sektorite üleselt sotsiaalse innovatsiooni võimaldamiseks (nn Quadruple Helix mudel);
 - **innovatsioonivõrgustike ühendamine** – kohalike, regionaalsete, riiklike ja rahvusvaheliste innovatsioonivõrgustikesse lülitumine ja ühendamine terviklikku innovatsioonisüsteemi;
 - **innovatsioonivõimekuse tõstmine** – sh inkubatsiooniprogrammid, koolitused, nõustamine, mentorlus jms;
 - **ruumiloome** kohtumispaiga ja ühiste tööruumide kujundamiseks, mis võimaldaksid teadmusalust ja sotsiaalset innovatsiooni, teadmussiiret ja sünergiaat organisatsioonide ning üksikisikute tasemel.

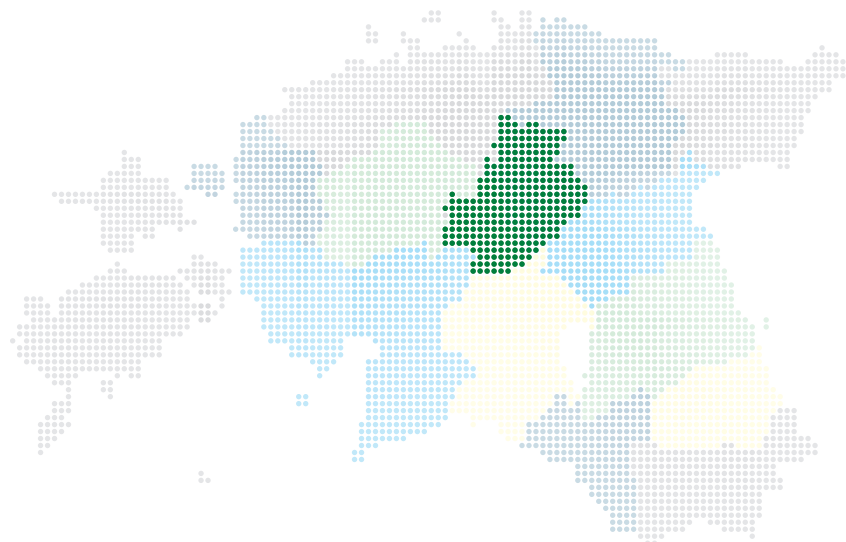
TULEMUSED

(ühildudes TAI 2035+ eesmärkidega)

- elujõuline kogukond ja kultuuriruum
- kohalike ressursside väärdamine ja tootlikkuse tõus
- paremad tervisetehnoloogiad ja -teenused;
- digilahendused igas eluvaldkonnas;
- kasvav avalike teenuste kvaliteet sh KOVide finantsvõimekus
- nutikad ja kestlikud energialahendused;
- kolmikpöörde (inno-, rohe-, ja digipöörde) realiseerumine

Eesmärk nr 2:

**KESK-EESTI ON
REGIONAALPOLIITIKAS JA
REGIOONI PUUDUTAVATES
OLULISTES KÜSIMUSTES HÄSTI
ESINDATUD JA TEOSTAB SELLEKS
VAJALIKKU MAAKONDADE ÜLEST
KOOSTÖÖD**

Maavalitsuste kaotamisega on riiklik regionaalpoliitika tsentraliseeritud ministeeriumitesse ja riigiasutustesse. Selleks, et riik arvestaks selle juures ka kohalikke eripärasid ja töötaks välja selleks vajalikke meetmeid, tuleb nendes küsimustes kaasa rääkida ja huvikaitset teostada. Kesk-Eesti regioon on üsna sarnaste arenguvajadustega alates Viljandimaast ja Pärnumaa idapoolsetest valdadest, lõpetades Lääne-Virumaaga, lisaks veel Rapla ja Jõgeva maakond. Ühiselt poliitikat kujundades on laiem regiooni küsimuste lahendamine kindlasti mõjuvõimsam ja tulemuslikum. Lisaks tuleb edaspidi mitmeid arendustegevusi ja valdkondlike koostööprojekte ehitada maakonnaülesele koostööle, kuna ühe maakonna ressurssidest ja mastaabist ei piisa tegevuste läbiviimiseks. Suurema regiooni koostöö toetab ka innovatsioonisüsteemi eesmärkide täitmist, kaasates võimekaid partnereid ja intellektuaalset potentsiaali.

Tegevussuunad ja tegevused

- maakonna regionaalpoliitikas ja regionaalses koostöös osalemise ülesande andmine koos vajaliku ressursiga maakondlikule arendusorganisatsioonile (SA Järvamaa);
- omavalitsuste esindusfunktsioonis kokkuleppimine ja määratlemine;
- osalemine Kesk-Eesti arenguleppe koostamise protsessis;
- regionaalpoliitiliste otsuste juures kaasarääkimine ja osalemine;
- koostöö ja partnerlussidemete sõlmimine teiste Kesk-Eesti regiooni maakondadega.

Eesmärk nr 3:

MAAKONNA ELUJÕULISUST
LOOVAD KVALITEETSED AVALIKUD
TEENUSED, TOOTLIK JA KÕRGET
LISANDVÄÄRTUST PAKKUV
ETTEVÕTLUSKESKKOND JA
SIDUSUST NING HEAOLU LOOV
KODANIKUÜHISKOND

Tegevussuunad ja tegevused

- VALDKONDLIKE EESMÄRKIDE JA TEGEVUSTE TÄITMINE:
 - hariduses
 - noorsootöös
 - kultuuris
 - spordis
 - turvalisuses
 - keskkonnas
 - sotsiaalvaldkonnas
 - turismis
 - majanduses
 - kodanikuühendustes
 - tervisedenduses
 - tervishoius
 - ühendustes
 - elamumajanduses

MAAKONDLIK KOOSTÖÖMUDEL

Järvamaa arengustrateegia keskseks teemaks on koostöö ja selle korraldamine maakondlikul ja regionaalsel tasandil. Mõistlik on teha koostööd igal tasandil, nii kogemuste ja teadmiste vahetamiseks kui ka keerukamate probleemide ühiseks lahendamiseks ning ühistegevuste planeerimiseks ja elluviimiseks.

Järvamaa omavalitsuste keskseks maakondlikuks koostööorganisatsiooniks on SA Järvamaa (sihtasutus). Sihtasutus on ühtlasi määratud täitma maakondliku arendusorganisatsiooni (MARO) ülesandeid. Suund on võetud omavalitsuste liidu likvideerimisele ja ülesannete delegeerimisele sihtasutusele. Sihtasutuse asutajaks ja nõukogu liikmete nimetajaks on Järvamaa Omavalitsuste Liit. Sihtasutuse põhikirja järgi määratakse nõukogu liikmed asutaja lõppemise korral omavalitsuste poolt. Iga Järvamaa omavalitsus määrab nõukogusse kolm liiget. Sellega jääb sihtasutus täiel määral kohalike omavalitsuste valitseva mõju alla, võrdselt.

Arengustrateegia realiseeritavus sõltub otseselt koostöömudeli elujõulisusest, osaliste pühendumisest kokkulepetele ja vastutuse võtmisest tegevuste elluviimiseks.

Ilma eesmärkidele pühendunud ja tegevuste eest vastutuse võtvate osapoolteta jääb arengustrateegia deklaratiivseks ülddokumendiks, millest tegelik elu ennast segada ei lase.

KES ON ARENGUSTRATEEGIA OMANIK JA KUIDAS JAGUNEVAD KOKKULEPITUD ÜLESANDED?

Arengustrateegia omanikeks on maakonna kohalikud omavalitsused - Järva Vald, Paide Linn ja Türi Vald. Strateegia kinnitatakse kohaliku omavalitsuse volikogus. Omavalitsuste arengudokumendid peaksid lähtuma sellest. Seega on kõik tingimused loodud, et omavalitsused võiksid võtta vastutuse arengustrateegias ühiste tegevuste eest.

Samas pole lõpuni selge, kuidas maakonna tasandi arengu terviklik koordineerimine käib ja kes sellega tegeleb.

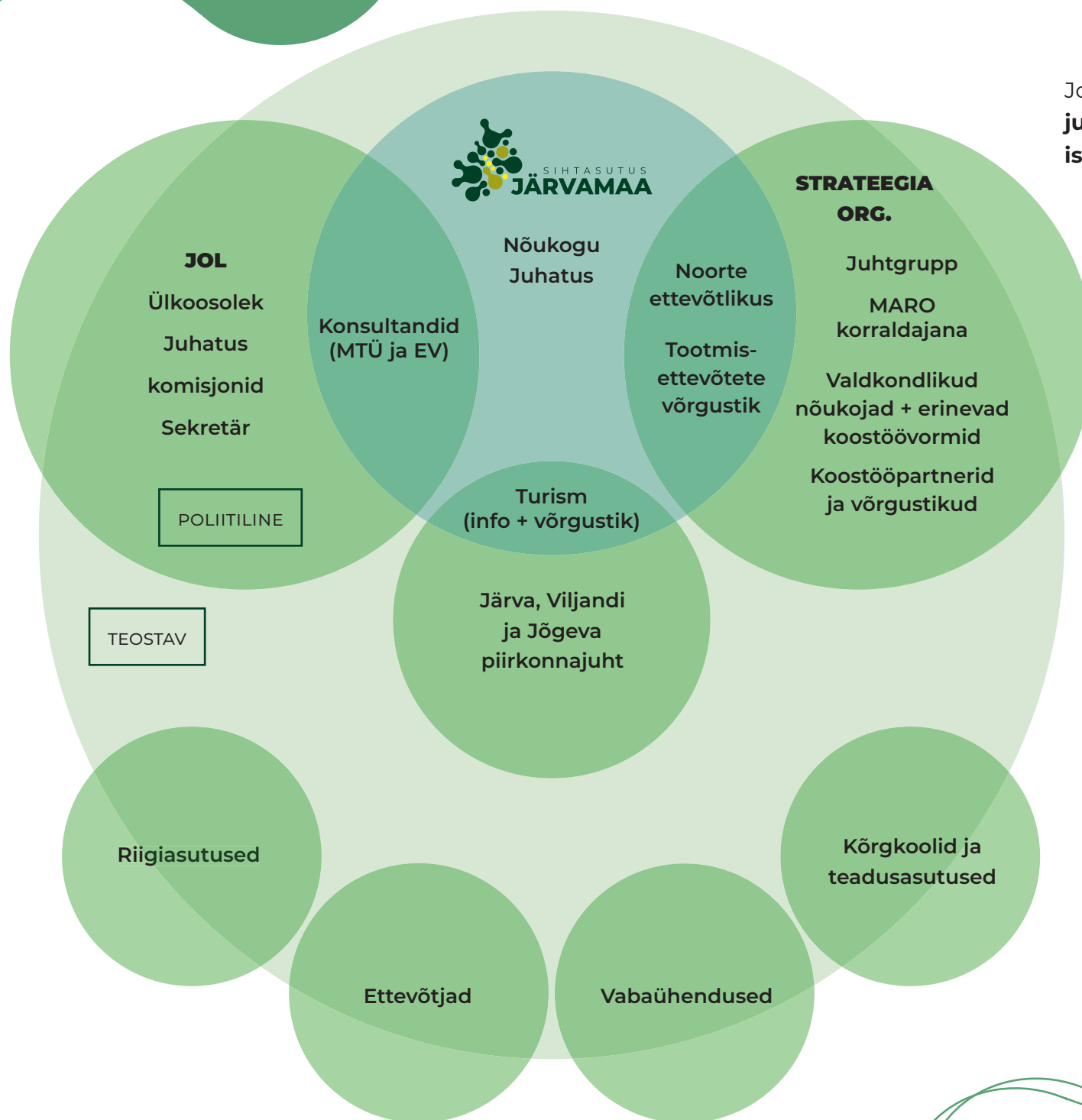
Maakondliku koostöö hetkeseis

Üldine maakonna arengu strateegiline juhtimine: kõige lähemal on sellele ülesandele hetkel sihtasutuse üks juhatuse liige, osaliselt tegeleb sellega ka JOLi üldkoosolek, juhatuse ja sihtasutuse nõukogu. Sellisel puhul on selge, et maakonna arengu terviklik ja strateegiline juhtimine ei ole rahuldavalt täidetud.

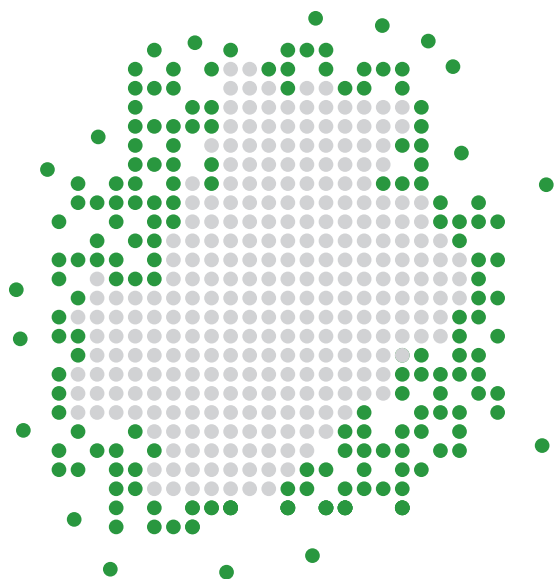
Valdkondades on seis mõnevõrra parem:

- **Kultuur** – toimiv nõukoda, sihtasutuse palgal (MARO vahenditest) on osakoormusega koordinaator
- **Haridus** – nõukoda puudub, koostöö põhineb haridusjuhtide ühendusel
- **Noorsootöö** – koordineerib vabatahtlikus korras koordineeritud noorsootöö nõukoda
- **Tervisedendus** – MARO ülesandena moodustatud kohustuslik tervisenõukogu, koordineerib osakoormusega sihtasutuse rahvatervise koordinaator
- **Turvalisus** – MARO ülesandena moodustatud kohustuslik turvalisuse nõukogu, koordineerib osakoormusega sihtasutuse turvalisuse koordinaator
- **Sport** – koordineerib ja koostööd korraldab Järvamaa Spordiliit
- **Turism** – koordineerib sihtasutuse turismivõrgustiku koordinaator (DMO vahenditest)
- **Ettevõtlus ja majandus** – koordineerib sihtasutuse ettevõtluskeskkonna arendusjuht (PATEE vahenditest)
- **Kodanikuühendused** – koordineerib sihtasutuse vabaühenduste konsultant (KÜSKi vahendid)
- **Tervishoid** – osaliselt koordineerib Järvamaa Haigla
- **Keskfond** – koordineerimine puudub (arengustrateegia raames kokkukutsutud nõukoda)
- **Sotsiaalvaldkond** – koordineerimine puudub (arengustrateegia raames kokkukutsutud nõukoda)
- **Elamumajandus** – koordineerimine puudub (arengustrateegia raames kokkukutsutud nõukoda)
- **Ühendused** – osaliselt koordineerib JÜTK

Joonis 5. Maakondliku juhtimise hetkeseisus iseloomustav joonis

Lisanduvad ootused maakondlikule koostöötasandile (SA Järvamaale)

Järgnevalt väljatoodud ootused, mida arengustrateegia koostamise juhtgrupp maakonna tasandi koostöötasandile esitas:

- Maakonna tervikliku arengu tagamiseks vajalik poliitiline koordineerimine
- Maakonna arengu strateegiline juhtimine ja selle korraldamine/ koordineerimine omavalitsuste ja teiste arengustrateegia osaliste vahel sh koostöö ja selle osaliste võimestamine;
- Regionaalse koostöö - ja innovatsioonisüsteemi loomine ja selle kestlikus tagamine;
- Maakonna esindamine ja huvikaitse sh regionaalpoliitika osalemise ettevalmistus;
- Valdlike koostöövõrgustike ja organite koordineerimine ning võimestamine
- Regionaaltoetuste programmeerimine ja projektide koostamine
- JOList tulenevate ülesannete täitmine
- Maakonna mainekujunduse ja identiteediga tegelemine
- Omavalitsuste poolt pakutavate avalike teenuste hindamine ja järelevalve

SA Järvamaa hetkeseis ja tulevik

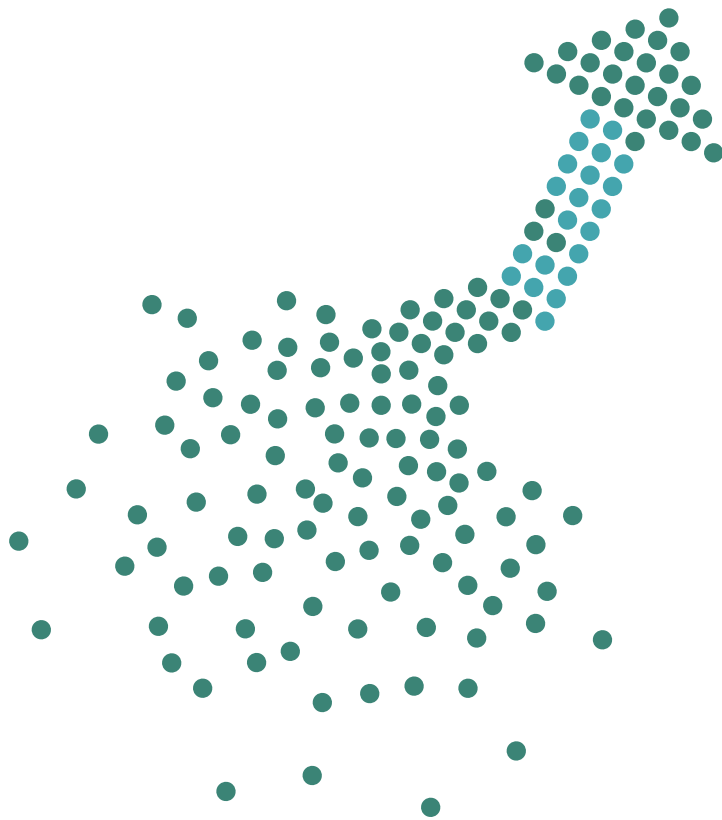
SA Järvamaad juhib omavalitsuste liidu poolt määratud üheksaliikmeline nõukogu, igapäevaselt juhib üks juhatuse liige ja büroos töötab kokku üle kümne inimese, sh:

- **Juhataja**
- **Ettevõtluskonsultant (EVTP)**
- **Vabaühenduste konsultant**
(KÜSK tellimus+ KOPI haldamine+KREDEX)
- **Turismiinfokonsultant (EAS)**
- **Rahvatervise ja turvalisuse koordinaator** (0,5 MARO)
- **Turismi koostöövõrgustiku koordinaator** (DMO, Viljandi)
- **Kultuurikoordinaator** (0,5 MARO)
- **Raamatupidaja-finantsjuht (Ülle Ilardo)**
- **Kesk-Eesti ettevõtlusinkubaatori juhataja**
(0,33, kaasrahastus Jõgeva ja Viljandi, paikneb Viljandis)
- **Noorte ettevõtlikkuse koordinaator**
(PATEE lõppeb 08.2023)
- **Ettevõtluskeskkonna arendusjuht**
(PATEE lõppeb 08.2023)
- **Tootmisettevõtete koostöövõrgustiku koordinaator**
(PATEE lõppeb 08.2023)

Kokku moodustub sihtasutuse eelarve kümnete erinevate rahastuste ridadest, millega kaasnevad otsesed ülesanded. Järvamaa omavalitsuste rahaline oli 2022 aastal alla 10% ja läks peamiselt PATEE programmi omafinantseeringuks. Enamikel töötajatest on veel oma valdkonnas üle-Eestiline võrgustik koos ülesanded kordineeriva juhiga rahastaja poolt. Sellele lisaks on enamik kaasatud ka arengustrateegia valdkondlike nõukodade eestvedamisse. Kuid see on ka maksimum, mida sellise ressursi juures maakondlikku arendustegevusse on võimalik panustada. Paljuski on tänane sihtasutus rakendusüksus erinevatele tellijatele ja sihtfinantseerijatele kuivõrd maakondliku arengu ja koostöö initsiaator.

Seega puudub hetkel maakonna tasandil ressurs/võimekus, millega arengustrateegia strateegilisi eesmärke ja sihtasutusele omistatud ootusi täita.

Lahendused

- Kohalike omavalitsuste töötajate tööaja eraldamine maakondliku koostöö – ja arendustegevuses osalemiseks
- Täiendava ressursi sh rahaliste vahendite suunamine sihtasutuse ülesannete täitmiseks.

Kindlasti peaks tõusma omavalitsuste eelarveline rahastus sihtasutusse. Seda ka tulevaste regionaalmeetmete omafinantseeringu valguses aga ka omanikutunde tekkimiseks. Lisaks annavad uued ülesanded otsest kasu omavalitsuste tegevusele. Maakondlike arendustegevusteks on võimalik kasutada ka Eesti riigi eelarvelisi vahendeid maakondlike arengustrateegiate elluviimise meetmest (MATA). MATA programmi maht näiteks 2023 aastal on natuke üle 336 000 euro. Aastast 2024 tuleb teha rahandusministeeriumiga nelja aastane kokkulepe programmi kasutamiseks. See võimaldaks Järvamaal rahastada nii arendustegevusi kui ka arengustrateegia valdkondade kesksete probleemide ja arenguvajaduste lahendamist

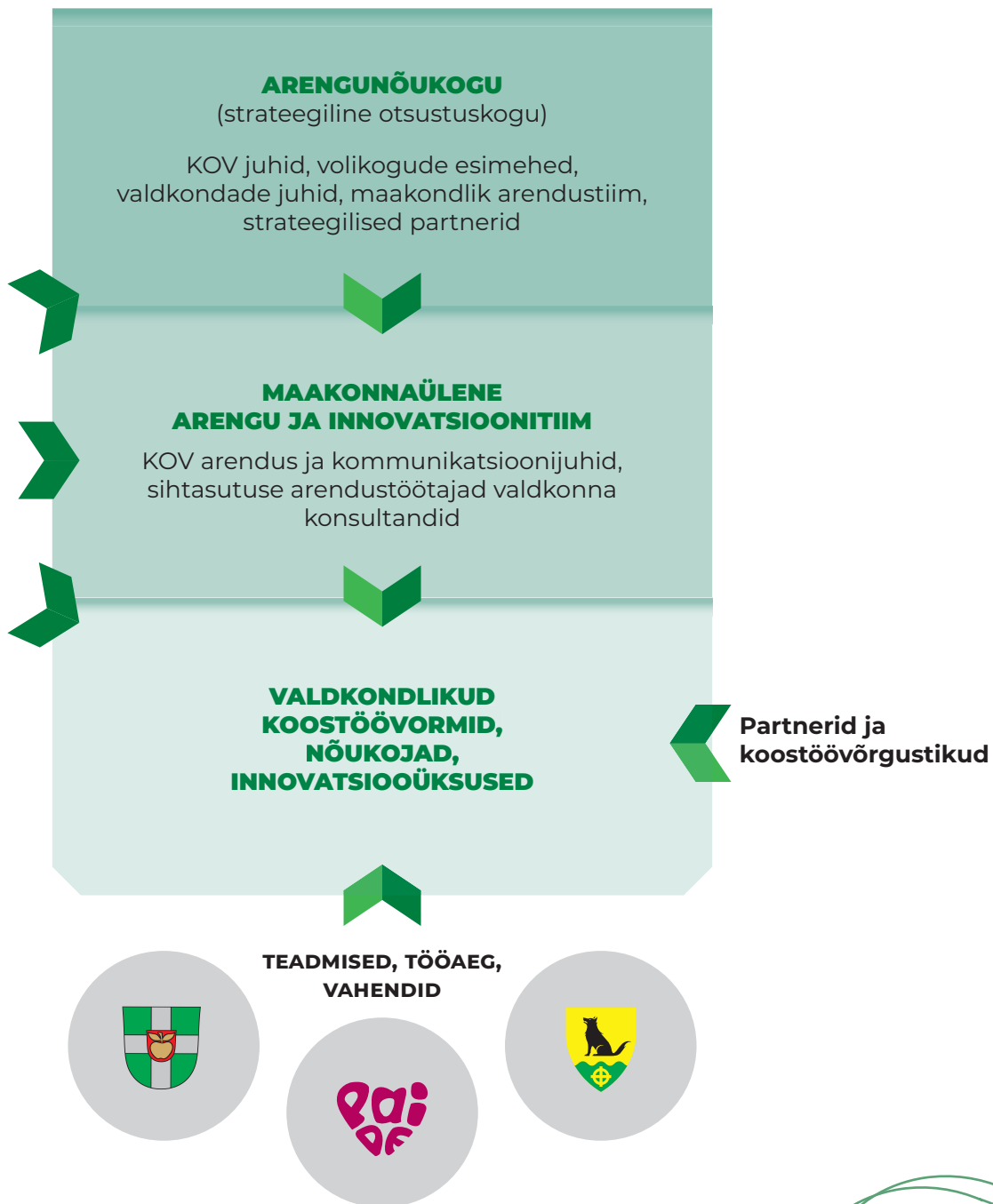
- Arendusmeeskonna (vähemalt ühe projektijuhti, arendusjuhi ja maakonna kommunikatsioonijuhi) loomine. Arendusmeeskonda kuulusid ka teised sihtasutuse töötajad ja omavalitsuste arendusjuhid
- Avanevate EL regionaaltoetuste kasutamine strateegiliste eesmärkide elluviimiseks. Näiteks meetme „Atraktiivne ettevõtlus – ja elukeskkond“ toetuse kasutamine maakondliku innovatsioonisüsteemi rajamiseks.

MAAKONDLIK JUHTIMISSTRUKTUUR

Maakonna arengu juhtimine peaks sarnanema arengustrateegia koostamise struktuurile. Sellisel juhul on tagatud strateegia järjepidevus ja seotus „omanikega“. See tähendab, et iga tegevus on otseselt seotud konkreetsete inimestega terviksüsteemis.

sihtasutus
koordineerib ja
loob keskkonna
protsesside
toimimiseks tagades
kogu arengutsükli
elukaare,
tellimustöötajate
tööaeg ja panus

Koostöömudeli eesmärgid:

aastane tsükkel →

Volikogud	● ÜHISVOLIKOGUD JA KOMISJONID KORD AASTAS "MAAKONNAPÄEV"		
Valitsus	● Arengunõukogu	● SA Järvamaa nõukogu	
Ametnikud ja allasutused	● Arendustiim	● Valdkondlikud nõukojad ja koostöökogud	● Õpikogukonnad ja innovatsiooniprogrammid
Kogukonnad	● Koosloome programmid avalike teenuste kujundamisel	● Teadmusloome ja teenusedisaini programmid	● Arengu- programmid ja koolitused ● Ühisarutelud kogukondlike probleemide lahendamiseks
Ettevõtjad	● Koostöö- ja innovatsioonivõrgustikud	● Innovatsioonitorud tootlikkuse tõstmiseks	● Teadmusloome ja teenusedisaini programmid
Elanikud	● Kasutajakesksete teenuste arendamiseks sisendi andmine	● Koosloomes osalemine	● Koolitused ja arenguprogrammid

- kujundada innovatsiooniks sobilik kaasav ja koostööl põhinev juhtimine
- tõsta kogukondade ja partnerite usaldust ja koostöötahet, muutuste ellu kutsumiseks rohujuure tasandil
- luua sobiv keskkond ühiseks õppimiseks ja innovatsiooniprotsesside läbiviimiseks
- tagada avalike teenuste kestlik ja inimkeskne osutamine, selleks vajalik sisuline ja korralduslik teenusdisain

Maakonna tasandi arendustegevustes ja innovatsiooniprotsessis osalemine peaks muutuma kõikidele arengustrateegia osapooltele tavapäraseks rutiiniks ja osaks põhiülesandest. See eeldab selgeid kokkuleppeid ja ülesandepüstitust. Maakonna juhtimismudel ei ole üksnes kokkulepe paberil, see tuleb ka teadvustada ja selleks sobiv keskkond luua.

SA Järvamaa – on arengustrateegia „sideaineks“, kes varustab kogu strateegilist protsessi vajalike teadmiste, oskuste ja nõustamisega. Ülesandeks on:

- 1.** Nõustada nõukodade juhte nõukodade töö korraldamises, sh kokkusaamiste formaatide osas ja strateegilise protsessi läbiviimisel.
- 2.** Nõustada juhtgruppi ja Järvamaa Omavalitsuste Liitu strateegia juhtimisel.
- 3.** Varustada protsessi vajalike koolituste, infomaterjalide, uuringute ja muude teadmiste/oskustega.
- 4.** Osaleda strateegia kujundamisel ja elluviimisel oma spetsialistide ja kontaktnõustajate kaasabil (ettevõtlikus, kodanikuühendused, ettevõtlik kool jne).
- 5.** Nõustada strateegia osapooli strateegiadokumendi koostamisel

An aerial photograph of a dense forest with various shades of green. A large white wavy graphic element is overlaid on the top right, containing the title text. Several thin white wavy lines are also visible on the forest background.

MAAKONDLIK INNOVATSIOONISÜSTEEM

Taustsüsteem

Regionaalsed innovatsioonisüsteemid on maailmas laialt levinud innovatsiooni ja teadmusloome ühendatud ökosüsteemid. Peamiselt lahendavad nad teadmusloome ja selle siirde killustumise probleeme. Ehk siis teadmus luuakse aga uuringute ja analüüside omavaheline seotus ja tulemuste realiseerimine praktikas on liiga vähene, et teadmusele vastavad muutused ka tegelikus elus realiseeruksid. See on keskse probleemine väljatoodud ka **Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (TAIE)**:

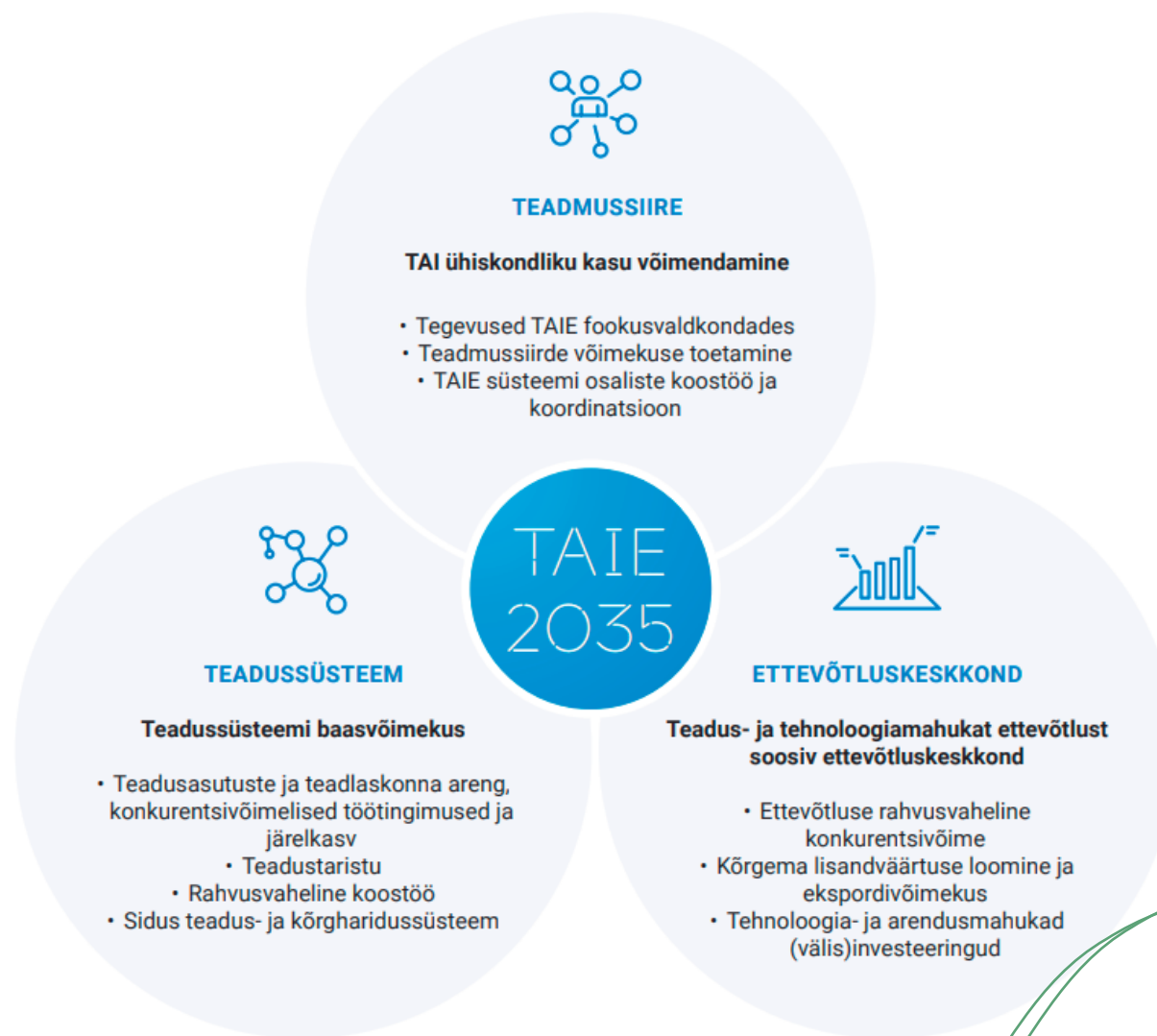
Järvamaal kui tööstuse keskse majandusega maakonnal on siin oluline roll täita tööstusektori toetamisel uute tehnoloogiata ja digitaliseerimise kasutuselevõtuks, et tootlikkust ja lisandväärtust kasvatada. Seda mitte üksnes suuremate ettevõtete puhul vaid ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetele.

- Eesti ühiskonna ees seisvate proovikivide lahendamisel kasutatakse liiga vähe teadustulemusi ja teadlasi. TAI poliitika ei ole piisavalt mõjus, et toetada majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamist, sh majandusstruktuuri muutmist.
- Teadustöö tulemused ei leia rakendust ettevõtluses. Eestis sünnib vähe läbimurdelist innovatsiooni. Ülikoolidel ja ettevõtjatel napib motivatsiooni ja võimekust teha koostööd, ettevõtetesse ei palgata TA-spetsialiste. Teadussuunad on kasvanud lahku majandusest ja ühiskonnast ning seetõttu on TAI ühiskondlik kasu (tõhusus) väike.
- Eesti majandust iseloomustab madal tulutase ja kesine koht rahvusvahelistes väärtusahelates. Kõrge lisandväärtusega tooteid ja teenuseid eksporditakse võrdlemisi vähe ning seetõttu on Eesti toodete ja teenuste rahvusvaheline tuntus väike.
- Ettevõtluskeskkonna teenused ei ole piisavalt automatiseeritud ega kasutajast lähtuvalt (sündmuspõhiselt ja proaktiivselt) disainitud ja arendatud, samuti ei kasutata uudseid lahendusi (tehisintellekt, reaaliajas toimivad teenused), mistõttu on ettevõtja halduskoormus suur. Eestil on risk jääda väikese lisandväärtusega allhankeriigiks, EL aeglase kasvutempoga liikmeks.

TAIE seab ülesandeks ettevõtluskeskkonna toetamise:

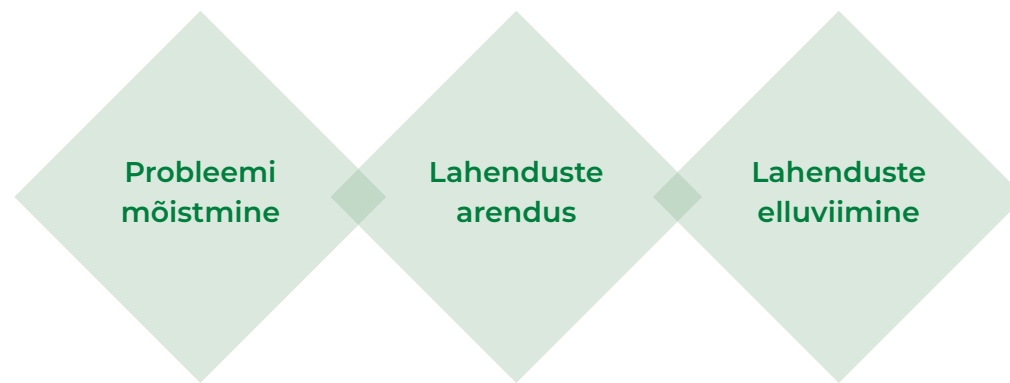
„Ettevõtluskeskkonna suuna ülesanne on tagada ettevõtlust soosiv keskkond kõigis Eesti piirkondades. Sihiks on kujundada tingimused, mis loovad soodsa pinnase uute äriideede kasvuks ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks kogu Eestis, sh toimiva kvaliteeditaristu abil. Ettevõtluse suund toetab teadusmahuka ettevõtluse kasvu ja sellise ettevõtluskeskkonna kujundamist, mis soodustab lisandväärtuse suurenemist. Kujundada tuleb selline ettevõtluskeskkond, mis hoiaks ja meelitaks ligi võimekaid ettevõtjaid, investeringuid ja talente, soosiks kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste ekspordi ja uutele turgudele sisenemist ning toetaks Eesti ettevõtluse, eriti tööstussektori konkurentsivõime kasvu, sh tõusu väärtusahelates, arvestades säästva arengu eesmärke. Eritähelepanu tuleb pöörata tootmisvõimsuste ja ekspordimahtude suurendamisele, et ettevõtjate poolt juba tehtud ja rahastatud teadusuuringute tulemusena valminud innovaatilised tehnoloogilised lahendused (nt töötlevas tööstuses, energeetikas, meditsiinis) jõuaksid kiiresti rakendusettevõttesse majanduses (nt katsetehased). Selleks tuleb piisavas mahus kasutada nii riigieelarvelisi kui struktuuritoetuste vahendeid.“

Kesksel kohal on teadmussiire piirkondadesse ja kohalike ettevõtjateni.

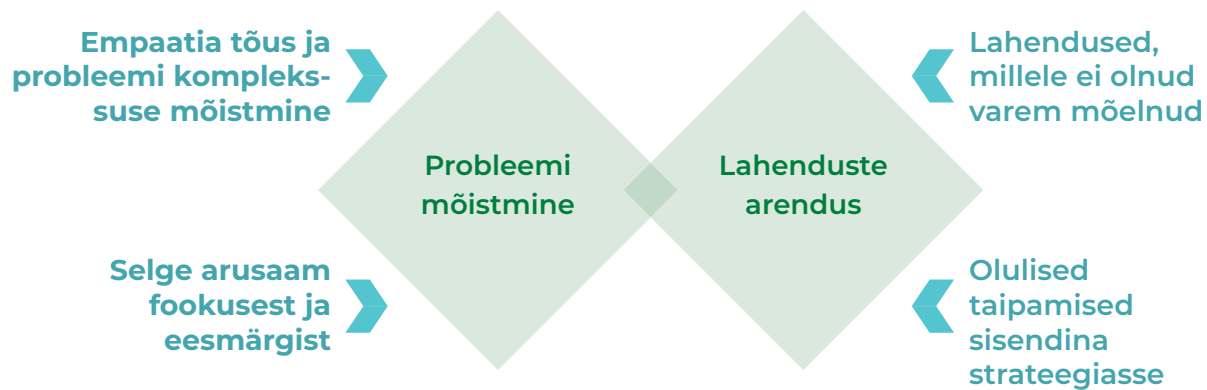
Järvamaal innovatsioonivõimekuse tõstmiseks peaksime kasvatama suutlikkust läbida innovatsiooniprotsessile omast kolmikteemantit:

DISAINMÕTLEMISE KOLMIKTEEMANT

Innovatsioon kui uuenduslik ja kasutajakeskne viis tegevusi paremini teha peaks saama normaalseks praktikaks ka avalike teenuste ja kogukondlike probleemide lahendamise juures.

Seejuures on tähtis kaks esimest sammu ehk kaksikteemant:

Sotsiaalne innovatsioon on keerukamate ühiskondlike ja kogukondlike probleemide lahendamine uuel viisil ja omavahelises koostöös.

Head näited teistest maakondadest ja Riigikantselei innovatsioonitiimist näitavad, et isegi suurte muutuste ellukutsumiseks piisab uue teadmuse ja koostöö loomisest. Peamisteks takistusteks on seejuures vanad käitumisharjumused (kultuur) ja institutsionaalsed raamid nt organisatsioonide, omavalitsuste ja maakondade vahel ning koostöö koordineerimatus.

**INIMKESKSEMAD
AVALIKUD TEENUSED**

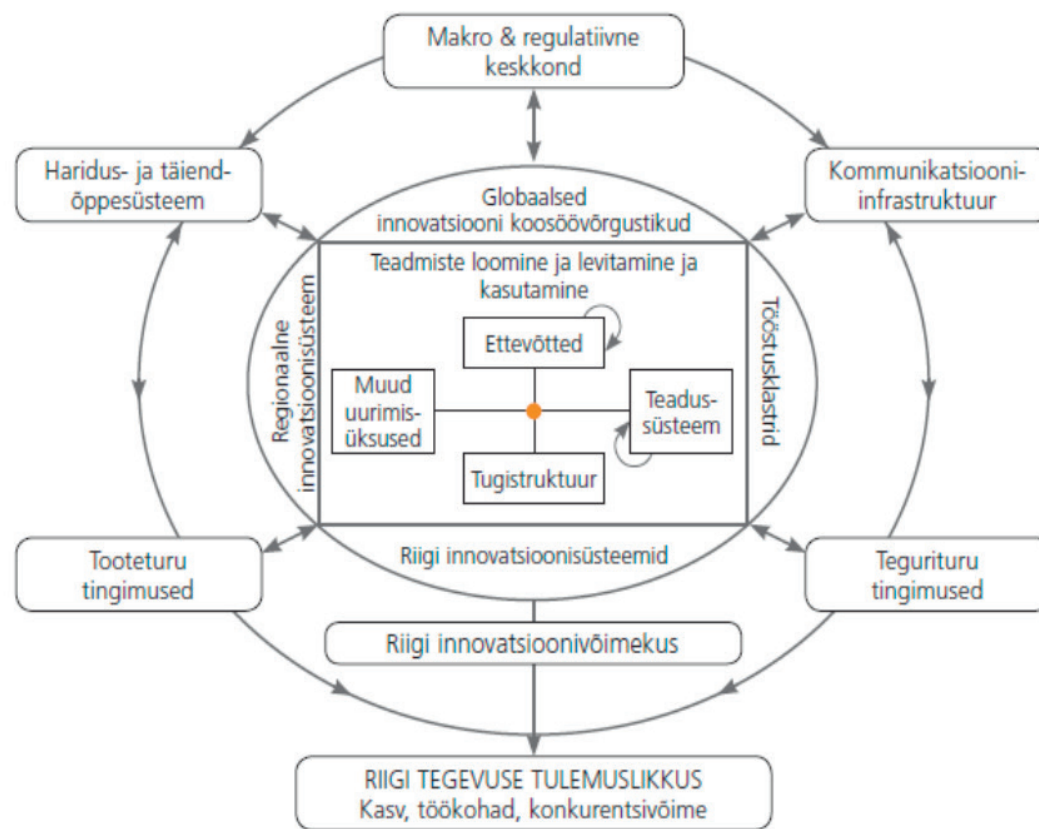
**KOOSTÖÖ
EDENDAMINE**

**UUED TÖÖVIISID
VAATENURGAD JA IDEED**

Regionaalne innovatsioonisüsteem

Regionaalsed innovatsioonisüsteemid koondivad endas kohalikud ja regionaaltasandi teadmussüsteemid ja isikud ning seovad nad ühtseks koordineeritud teadmussüsteemiks koos luuakse kasulikke teadmisi ja uuendusi süsteemi osalistele ja innovatsiooniprogrammides osalejatele.

Eestis mõistes tähendab see maakondade või mitme maakonna (regiooni) koondumist ühtseks teadmussüsteemiks, et innovatsioonipotentsiaali realiseerida. Eraldivõetuna on väiksemates maakondades teadmussüsteemi üksusi nii vähe, et nende tegevus ja mõju jäävad marginaalseks. Eriti, mis puudutab teadmussiirde osas praktiliselt tasandil.

OECD järgi kuulub regionaalne innovatsioonisüsteem laiemasse innovatsioonivõrgustikku:

Kesk-Eesti regionaalne innovatsioonisüsteem

Järvamaal puuduvad otseselt teadmusloomele suunatud asutused. Organisatsioonide vaheline koostöö teadmuse jagamisel on valdkonniti väga erinev ja enamasti vähe koordineeritud. Süsteemset lähenemist teenuste ja toodete teadmistepõhisel arendamisel leidub vähesel määral.

Samas leidub innovatsioonipotentsiaaliga osapooli, kes oleksid valmis süsteemi osana tegutsema ja teadmusloomes osalema.

SA Järvamaa – täites peamiselt riiklikke tellimusi on võimalik olemasolevad tegevused ja inimkapital siduda innovatsiooniprotsesside ja koostöövõrgustike koordineerimiseks nagu ettevõtjate ja vabaühenduste nõustamine, turismivaldkonna koordineerimine, maakonna tutvustamine, tervise- ja turvalisusenõukojad, ja EL regionaaltoetustest teostatavad tegevused.

Kesk-Eesti ettevõtlusinkubaator – kolme maakonna peale jõudsalt käivitunud inkubaator oleks üks osa laiemast innovatsioonivõrgustikust ja innovatsiooniteenustest.

Paid Linnvalitsus ja Türi Valla- ja Järva Vallavalitsus – omavalitsuste tegevuskihid tuleks kõik siduda omavahel toimivateks koostöövõrgustikeks. Esmajärjekorras tuleb luua KOV arendustöötajate ja tulevaste maakonna arendustöötajatest üks tugev maakonna arendus – ja innovatsioonitegevusi koordineeriv ja korraldav üksus, mis toetaks ja võimestaks ka iga omavalitsuse arendusvõimekust. Siinkohal on väga oluline ka poliitilisel valitustasandil tehtav koostööd.

MTÜ Arvamusfestival – omab võimekust luua innovatsioonikeskonda ja ühiskondlike probleemide lahendamiseks üliolulist aruteluformaati, kus tekiks osapoolte vahel usaldus ja teadmistepõhine hästijuhitud arutelu. Arvamusfestivali arutelude korraldajad moodustavad kogu Eesti teadmusloome võrgustiku, keda oleks võimalik potentsiaalselt kaasata ka maakonna innovatsiooni – ja arendustegevustesse. Arvamusfestival võib kujuneda maakonna innovatsioonisüsteemi tarbeks kõige olulisemaks „toruks“ teiste teadmusvõrgustike kaasamiseks. Lisaks on festivali meeskond valmis panustama kohalikku kogukonda arutelu hea tava levitamiseks.

Järvamaa Kutsehariduskeskus – on kujunenud oluliseks täiskasvanute täiend – ja ümberõppe keskuseks. Võimaldaks innovatsioonisüsteemi lülitatuna ka oma teenuseid täiendada ja ettevõtjatega koostööd suurendada.

Paide Riigigümnaasium – on võtnud strateegilise positsiooni siduda keskhariduse tasemeõppe kogukonnapraktikaga ja kogukonnas õppega. Innovatsioonisüsteemi osalisena võimaldaks siduda õpilased kohalike innovatsiooniprogrammidega ja anda läbi kooli omaltpoolt innovatsioonisüsteemi jõudlust juurde.

Leader tegevusrühmad – kui otsesed piirkondade strateegilised planeerijad ja võimestajad kogukondade tasandil. Seovad ressursid innovatsioonisüsteemi tegevuste ja tulemustega

Maakonna välised partnerid

Järvamaa jaoks on strateegilise võtmetähtsusega siduda innovatsioonisüsteemiga riiklikud ja regionaalsed innovatsioonivõimekused. Eelnev analüüs näitas, et riik toetab teadmussiiret täiel määral ja innovatsioonivõrgustike kujunemine saab olema järgmiseks sammuks. Seega on Järvamaa ees koostööaltid partnerid, kelle teadmisi ja oskusi läbi maakondliku innovatsioonisüsteemi maakonna ettevõtjate, kogukondade ja kohalike omavalitsusteni tuua.

Riigikantselei innovatsioonitiim – on nelja-viie liikmeline meeskond, kes on väljatöötanud pikemad ja lühemad innovatsiooniprogrammid, millega suudetakse arendada igal aastal kümneid avalikke teenuseid ja sadu ametnikke mõtlema ja tegutsema inimkeskselt ja kestlikult. Innovatsioonitiim on valmis tegema meiega koostööd ja avama enda programmid ka kesk-Eesti innovatsioonisüsteemis.

Lisaks on innovatsioonisüsteemi osalistena valmis panustama teised naabemaakondade omavalitsused ja arenduskeskused.

Naabermaakonnad - Raplamaa, Viljandimaa, Jõgeva ja Lääne-Virumaa on juba ühinenud ühiseks protsessiks arenguleppe koostamises. Selle kaudu on võimalik kaasata ja panustada innovatsioonisüsteemi loomisel ka naabermaakondadesse.

Eesti mõiste võiksime innovatsioonisüsteemidest erineda just kohalike omavalitsuste teenuste arendus – ja kompetentsikeskusena. Seda soosib ka meie asukoht ja üldine olukord selles valdkonnas.

